¶ Roberti whittinoti lichfeldiensis grãmatices magistri et prothouatis Angliæ in florentissima Oroniensi achademia laureati de octo partibus orationis.

¶ Roberti whittintoni distichon.

Grammatice fautrix reliquas dat adire lozores
Pegalidum pulses hac sine lero tozes

¶ Facundissimi Remacli florentis heraistichon

Grãmaticen quisquis magnã aspernaris auenam
Nec cupis e tanto grammine principium
Lege iteidem parili reliquas postpone lozores
Quas tibi innemosines sancta propago dedit
Prima trahit partus primordia diua loquendi.
Id sociasq huius ianua prima patet.

83-14

Grammatica scientia est congrue loqui/ recteq3 scribere docens vsu ratione auctoritateq3 comitans.

¶ Grammatica dicitur a gramma grece quod latine dicitur littera. ica quasi scientia de litteris.

¶ Grammatice partes sunt quattuor. Littera/syllaba/dictio et oratio. Cuius sensus sic accipiendus est/q3 prima pars grammatice sit de littera/ secunda de syllaba/tertia de dictione/quarta de oratione.

¶ Littera ē minima pars vocis ꝓpolite ex literis ꝙ scribi potest indiuidua.

¶ Vox est aer ictus ad vocalem arteriam auribus accidens.

Vox dicitur a voo/as. mutata b in v et victima o in x. versa.

¶ Vox est duplex articulata et inarticulata.

Vox articulata est ꝙ ab aliquo mētis sēsu ꝓficiscit. vt Petrus/gemitus.

Vox inarticulata est que a nullo mentis sensu ꝓficiscitur. vt sonitus/coax.

¶ Vox articulata est duplex. litterata et illiterata.

Litterata vox articulata ē illa ꝙ ab aliq3 mētis sēsu ꝓfecta scribi pōt. vt petr⁹.

Illiterata vox et articulata est illa que ab aliquo mentis sensu ꝓfecta scribi non potest. vt gemitus.

¶ Vox inarticulata similiter est duplex. Litterata et illiterata.

¶ Litterata vox et inarticulata est illa que a nullo mentis affectu ꝓfecta scribi potest. vt coax/cra.

¶ Illiterata vox et inarticulata est illa que a nullo mentis affectu ꝓfecta scribi non potest. vt tumultus.

¶ Littera dicitur a litura vel a legendo quasi legitera. q3 legendi iter ꝓbet

¶ Litteris accidunt tria. Nomen quo appellantur. Figura qua depinguntur. Potestas qua valent.

¶ Littere in hoc distant elimentis quod elimenta ꝓprie sunt ipse litterarū ꝓnunciationes/littere vero figure. sed confunduntur.

Littere sūt i alphabeto due ⁊ viginti. a.b.c.d.e.f.g.i.k.l.m.n.o.p.q.r.s.t.v.x.y.z

Ex his q3q3 sūt vocales. a.e.i.o.⁊ v. Vocales tā dicte. q3 plenā p se vocē facīt. y. vocalis greca est et in grecis (non aūt latinis) scribitur dictionib⁹. vt tyr⁹t

Ceteras ꝓsonātes appellam⁹. quasi cū vocalibus sonātes. Sunt aūt septem. b.c.d.f.g k.l.m.n.p.q.r.s.t.x.z. h. non est littera/sed alpirationis nota.

¶ Consonantes diuiduntur in mutas et semiuocales.

¶ Mute sunt nouem. b.c.d.f.g.k. p.q.t.

Mute autem ideo dicte. quia respectu aliarum litterarum parum sonant.

¶ Semiuocales sunt septem. l.m.n.r.s.x.z.

Ideo dicte semiuocales. quia plenam vocem non habent.

Ex his due sunt liquide. l. et r. aliq3 etiā m.n. et s. Quas ideo liquidas appellamus/quia post mutas polite faciunt precedentem syllabam breuem esse cōmunē. vt pharetra et pharetra media longa vel breui.

¶ Dipthōg⁹ est ꝙglutinatio duar⁹ vocaliū vi suā seruātiū in eadē syllaba.

¶ Dipthōgi sūt q3q3. ae/oe au/eu/⁊ ei. hax due scribunt ⁊ nō ꝓferunt. ae ⁊ oe. au eu ⁊ ei. scribūt ⁊ ꝓferunt. vt auolo/euge ⁊ hei. Virgili⁹. Hei mihi q3 erā

¶ Syllaba ē vox litteralis ꝙ sub vno accētu ⁊ vno spiritu ꝺistātēr ꝓfertur.

¶ Accidunt syllabe quattuor. Tenor/spiritus/tempus. et numer⁹ litterarū

¶ Tenores. i. accentus sunt tres. Acutus/grauis/et circūflexus.

¶ Spiritus duo sunt. Asper et leuis.

¶ Tempora tria. Breue/longum. et commune.

¶ Numerus. quia syllaba constare potest ab vna ad sex litteras. vt a/ab/abs/stra/trans/stirps.

¶ Dictio est minima pars orationis constructe. i. in ordine polite/ pars aptam quantum ad totum intellectum.

¶ Oratio est ordinatio dictionū cōgruāq3 sententiā demonstrans.

¶ Oratio est duplex. Grammatica que constat e nomine et verbo. Et rhetorica que constat ex sex partibus. hoc est exordio/narratione/diuisione/confirmatione/confutatione et conclusione.

Pars oratiōnis est vox indicās mētis cōceptum

¶ Partes oratiōis sūt octo. Nomē/ pnomē/ verbū/ participiū/ aduerbiū/ cōiunctio/ ppositio/ & interiectio. Ex his octo partes quattuor declinant: nomē/ pnomē/ & participiū cū casu: verbū per tempora et modos. Reliquę sunt indeclinabiles.

¶ Nomen est pars orationis cum casu corpus aut rem proprie communiter ve significans.

Nomen dicitur quasi notamen q hoc notemus vnuscuiusq qualitatem.

¶ Nomen est triplex. Substantiuum/ adiectiuum/ et relatiuum.

¶ Substantiuū est quod in oratiōe p se subsistere potest. & vnico vel duob⁹ articulis ad summum inflectitur/ vt hic magister. hic & hec sacerdos.

¶ Substantiuum est duplex. Proprium et appellatiuum.

¶ Proprium ē quod cē singlarē & nō cōem signat. vt Petrus/ roma/ tyberis.

¶ Propriū nomē est quadruplex. Pronomen/ nomē/ cognomē/ & agnomē.

¶ Pronomen est quo vsi sunt Romani et Sabini reuerentie vel amicitie causa. vt quintus Allus Titus.

¶ Nomen proprium est quod alicui rei inditur. vt andreas.

¶ Cognomen est cognationis nomen. vt scipio.

¶ Agnomē est quod alicui ab euētu ponit. vt Romanus/ affricanus.

¶ Nomē propriē ppriū natura sua carere plurali. vt hoc patet in hoc versu.

Propria deficiunt plurali significanter.

¶ Quattuor tñ modis ppria noia pluraliter declinari possunt. Primo mō causa euētus: vt qñ euenit plures eodē noie appellari/ vt duo fuerūt Plinii. maior & minor. Secundo partitionis gratia/ vt Galliaꝝ altera est superior/ altera citerior. Tertio autoꝝ vsu. Marcialis enī scripsit. Sint mecenates/ sunt flacci/ suntq marones. Quarto opinionis causa/ vt in illo virgiliano. Quid tantum oceano properant se tingere soles. Opinionem vulgi imitatus est qui vndique die nouum solem oriri opinebantur.

Propria plurali quandoq petunt variari
Euentus causa vel cum partitio detur
Usus & autoꝝ vel opinio cum varietur.

¶ Appellatiuū ē cui⁹ significatū naturaliter cōe ē multoꝝ. vt hō/ leo/ arbor.

¶ Appellatiuū ē multiplex. Corporale quod corp⁹ signat. vt homo lapis

Incorporale quod corpus non significat. vt anima virtus.

¶ Omonymum id est equiuocum est quod non significatione sed voce conuenit. vt canis/ cancer.

¶ Sinonimū ē qñ nō voce sed significatiōe conuenit: vt ēnis/ mucro/ gladius

¶ Ad aliqd dictū est cui⁹ significatū ad aliud dependet. vt dñs/ seru⁹/ pr̄ filius.

¶ Nomē quasi ad aliqd dictū parti significat dependentiā. sed tñ posito eo non ponitur illud ad quod dependet. vt nox dies/ dexter similiter.

¶ Gentile est quod gentem significat. vt grecus/ Italus.

¶ Patrium est quod a patria sumitur. vt Romanus a roma.

¶ Interrogatiuum est quod interrogatione proferitur. vt quis.

¶ Infinitum est quod incertum significat. vt quilquis/ quicūq.

¶ Collectiuū est quod in singulari multitudinē significat. vt populus

¶ Diuiduū seu distributiuū est quod a duobus vel pluribus ad singulos relationem habet. vt vterq/ alter/ alteruter/ quilquis/ omnis singuli.

¶ Partitiuum est quod partitionem significat: vt quoddam/ vllus/ aliquis.

¶ Generale est quod in diuersas species diuidi potest. vt animal arbor.

¶ Speciale est quod altera pars diuisionis a genere est. vt equ⁹/ laur⁹ pir⁹

¶ Factitū est quod ad bonoꝝ ppriet̄ factū ē. vt turi⁹ gr⁹ tintinabulum.

¶ Absolutum est quod per se intelligi potest. vt deus/ ratio

¶ Temporale est quod tempus significat. vt mensis/ annus.

¶ Locale ē quod locū vel spaciū significat. vt propinquus/ longinquus.

¶ Grecuſi eſt quod totū grece ē declinatiōis/ vt pan panos/ caliplo caliplᵒ
¶ Latinuſi eſt quod totū in latinā regulā cōuertum eſt/ vt pollux pollucis.
¶ Notum quod in greca latinaq; forme eſt. vt achilles.
¶ Numerale eſt quod numerum ſignificat. vt vnus duo.
¶ Nūerale ē quotuplex. Cardiale ordiale diſtributiuū pōderale multiplicatiuū
¶ Nomē nūerale cardiale ē qđ ſolū nūerꝰ ſignificat vt vnᵘˢ/ duo/ tres/ decē octo/ decē duo de viginti/ decē ⁊ octo/ nouē deci/ vñ viginti vt decē ⁊ nouē/ viginti tres/ mille duo milia/ tria milia/ ⁊ referunt ꝙ qt/ vt habeo decē talenta quot tu.
¶ Nūerale ordinale eſt quod ꝓter nūerꝰ ſignificat etiā ordinē/ vt primᵘˢ/ ſecūdᵘˢ tertiᵘˢ/ vigeſimᵘˢ vel vicesimᵘˢ/ trigeſimᵘˢ vel tricesimᵘˢ/ centeſimᵘˢ milleſimᵘˢ: ⁊ ſimilia ⁊ referūtur ꝙ quotus/ vt ſum primus in claſſe mea quotus tu in tua.
¶ Nūerale diſpartitiuū eſt quod ꝓter nūerū ſignificat etiaz partitionem ſeu diuiſionem/ vt ſinguli/ bini/ terni/ quaterni/ quini/ viceni/ centeni/ mileni. Et referunt per quoteni/ vt per vrbem terni inſiſtimus quoteni vos.
¶ Iſta nomina diſpartitiua (vt vult Priſcianus) ſolum pluraliter declinantur/ vt in plurali nominatiuo ſinguli/ i/ a. quoteni/ e/ a.
¶ Ponitur interdum bina ꝙ duo/ terna ꝙ tria. ⁊c. quotienſcūq; ſubſtātiua quibus iunguntur declinantur tantum in plurali/ vt binas/ ternas/ denas litteras/ nā duas tres decem non licet dicere poete. tñ cum aliis ſubſtantiuis vſurpant. Virgilius. Bina manu lato criſpans haſtilia ferro. Excipit ſecūdū Vallam pondo. nam habemus dicere duo pondo/ et milia pondo argenti.
¶ Numerale ponderale eſt quod ꝓter numerum ſignificat etiam quantitatem ponderis vel menſure/ vt ſimplus/ duplus/ quadruplus/ vigecuplᵘˢ/ centuplus/ milleeuplus. Et referuntur per quotuplus/ vt egyptᵘˢ reddit triticum centuplum quotuplum non reddit italia.
¶ Numerale multiplicatiuum ſiue diuiſiuum forme eſt quod ꝓter numerum multiplicationem forme ſignificat vt ſimplex duplex triplex quadruplex nonuplex decuplex vigecuplex centuplex milleeuplex et referuntur per quotuplex vt habeo veſtem triplicem quotuplicem tu non habes.
¶ Hec nomina diuiſiua forme ponūtur aliquando ꝙ primatiuis ⁊ prepoſitiuis qñ iūguntur noibus plurali carentibus vt triplex fumus domo egreditur.
¶ Eq noia dicuntur nūeralia ꝺbus vtimur in nūerando vt vnus duo tres: ſinguli bini terni. ⁊ nūeralia aduerbia vt ſemel bis ter quater atq; alia huiuſmodi in ꝺbus notandū eſt ꝙ in ꝙpoſitis citra viginti ſi copula interueſſerit maior nūerꝰ ſemp precedet vt decē et ſeptem decē ⁊ octo. Si aūt ⁊ nulla interueniat copula minor nūerus ſemp procedet vt ſeptēdecim octodecim. Supra viginti antē vſq; ad centum vt maximus eſt quiſq; numerus ita in primo loco ponetur vt viginti vnus viginti duo viginti tres. Sed ſi copula interueniat is numerus preponetur qui minor eſt vt vnus et viginti duo et viginti ⁊ cetera. vt Cicero Plato vno et octogeſimo anno ſcribens eſt mortuus. Item Leontinus gorgias centum et ſeptem compleuit annos ex quibus Ciceronis verbis manifeſte colligitur ante centū preponi numerū minorem poſt centum vero poſtponi/ eodē modo. Loquimur ſupra viginti milia vſq; ad centū milia vt milites noſtri ſex ⁊ viginti milia erant vel milites noſtri erant viginti ſex milia vel milites noſtri erāt vicies ſexies milie vel militum nobis erāt viginti ſex milia. Etenim hec noia dum copula carent compoſita vident vt vndecim duodecim ſeptemdecim viginti vnus viginti duo ⁊ ſimilia quēadmodū illa vnde viginti quaſi vno dempto de viginti et ſignificat decem et nouem.
¶ Sunt preterea nūeralia vnarius binarius ternarius vicenarius ⁊ alia que denotant non multiplicationem ſui ſed numerum aliarum rerū que nō nominantur vt lapis centenarius non ꝙ centuplus ſit ſed centum librarum. homo centenarius non ꝙ ſit centum geminus ſed quia habet centum annos.
¶ Alia ſunt que ſignificant numerum annorum vt biennis/ triennis/ quadriennis/ quinquennis/ ſexennis/ ſeptennis/ octennis/ nouennis/ decennis et vt quidam volant addūntur his vndecennis et duodecennis.
Reliqua ꝓ quotidiano indicio nō ſunt in vſu ⁊ referūtur per quotēnis nō ſum decennis quotennis ⁊c. A ꝓdictis ſunt ſubſtantiua/ biennium/ triennium/

quadziennij quinquennij lexennij septennij octennij nouennij decennij. Sic dicim⁹ bim⁹ trim⁹ q̄dzim⁹. Itē ānicul⁹ bimul⁹ trimul⁹ quadzimulus Quēadmodū dicēdū ē de noib⁹ ita dicēdū ē de aduerbijs vt semel bis ter qua ter quiquies lexies. ꝛc. vigeties trigeties quadzigeties quinquageties lexageti es septuageties octuageties nonageties. ꝑ quib⁹ dicimus vicies tricies qua dzagies quinquagies lexagies septuagies octuagies nonagies centies ducen ties millies ꝛ referunt ꝙ quotiens vt ter legt virgilium quotiens tu.

¶ Adiectiuum est quod per se subsistere non potest nisi positum in neutro genere substantiuato et per tres voces seu articulos variatur vt bonus bona bonum. hic hec hoc felix.

Adiectiuorum tres sunt species. alia sunt para declinatione constructione et significatione vt albus alba album. hic hec hoc felix.

Alia sunt adiectiua significatione et substantiua declinatione et constructione. vt patet in his versibus.

Degener et pauper diues solpes locuples pos
Impos hebes cōpos teres inquies atq; superstes
Uber dis ales iungas his a pede nata

¶ Alia sunt adiectiua declinatione ꝛ substātiua significatione ꝛ ꝯstructione partitiua distributiua interrogatiua situita gtitiue posita q̄ aliter cūpta semꝑ adherēt substātiuis vt q̄s hō quis hoim: quidā ciuis quidam ciuium.

¶ Item adiectiuorū quedam sunt qualitatiua quedam quantitatiua.

Qualitatiuum est quod qualitatem significat vt bonus malus.

Quātitatiuum est quod quantitatem significat vt magnus longus.

¶ Adiectiuorū q̄ significant quantitatē alia significant quantitatē gtinuam vt magn⁹ lōg⁹. ꝛc. alia discretā. Ex his q̄ significāt quātitatē discretā alia si gnificāt quātitatē discretā absolutam vt vnus duo tres vnarius biennis. ꝛc. Alia significant quantitatē discretā ordinalem vt primus secundus. ꝛc. Alia significant quantitatem discretā distributiuam vel diuisiuam vt bini terni Alia significant quantitatem discretā ponderalē vt simplus duplus. ꝛc. Alia significāt quātitatē discretā multiplicatiuā forme vt simplex duplex. ꝛc.

¶ Relatiuum est quod rem ante dictam refert.

Relatiuum est duplex substantie et accidentis.

Relatiuum substantie est quod antecedens substantiuum refert.

Sunt autem relatiua substantie tredecim vt patet in his versibus.

Qui que quod suus ipse sui sic alter is idem
Ille alius reliquus simul ambo cetera vterq;

¶ Relatiuum substantie est duplex idemptitatis et diuersitatis.

Relatiuū substātie idēptitatis est illud quod idē cū suo refert antecedente.

Sunt autem relatiua substantie idemptitatis nouem. qui que quod is suus ipse sui ille idem ambo et vterq;.

Relatiuū substantie idēptitatis est duplex. Reciprocum et non reciprocum.

Reciprocū relatiuū est quod i se sui significationē reflectit: vt Cato defendit se

Sunt autem relatiua reciproca duo sui et suus.

Non reciprocum relatiuum est quod in se sui significationem non reflectit: vt Cato defendit filium.

Sunt aūt non reciproca relatiua quinq; q̄ que quod is ipse ille et idem.

Relatiuum substantie diuersitatis est illud quod diuersa a suo refert antecedente vt alius legit doctorum alius scribit.

Sit aūt relatiua substātie diuersitatis quattuor alius alter reliquus. ꝛc.

Relatiuū accidēt̄ ē illō qđ accidēs adiectiuū refert: vt ego sū alb⁹ ille es tu

Sunt autem relatiua accidentis decem vt patet in his versibus.

Quot qualis quantus quotuplex quotus quoteni
Et quotuplus cuius cuias his cōiunge quotenus

¶ Qualis ē relatiuū accidentis qualitatiuū quia qualitatem ſignificat cui reſpondent nomina adiectiua eandem qualitatem ſignificantia vt iuſt⁹ qualis eſar. Ad hanc ſpeciem reducitur cuiuſmodi.

Quantus eſt relatiuū quātitatiuū q̄ quantitatē ſignificat: cui reſpōdēt noia adiectiua eandem quantitem ſignificantia. vt ſum longus quantus tu

Quod eſt relatiuum numerale abſolutum quia quantitatem diſcretā nume talem abſolutam ſignificat / cui reſpondent nomina numeralia cardinalia. vt natus ſum annos ſedecim quot tu.

Quotus eſt relatiuū ordinale quia quātitatē diſcretā ordinalē ſignificat / cui reſpōdēt noia ordinalia vt primus ſum in claſſe m ea quotus tu in tua.

Quoteni eſt relatiuum diſtributiuum ſiue diſpertitiuum quia quantitatem ſpes numeros diſtinctam ſignificat. cui reſpondent nomina diſtributiua ſiue diſpertitiua vt ſimus bini quoteni vos.

Quotennis eſt relatiuum annale quia quantitatem diſcretam annorum ſignificat. cui reſpondent nomina numeralia vel ex numeralibus et anno cōpoſita vt ſum decēnis vel decem annorum quotēnis tu.

Quotuplus eſt relatiuum ponderale quia quantitatem diſcretam ponderis vel menſure ſignificat. cui reſpondent nomina ponderalia. vt egyptius reddit triticum centuplum quotuplum non reddit italia

Quotuplex eſt relatiuū diuiſiuū ſeu multiplicatiuū forme quia diuiſionem ſeu multiplicationē forme ſignificat. cui reſpondent nomina multiplicitatem ſignificantia vt habeo duplicem veſtem quotuplicem tu non habes.

Cuius eſt relatiuum poſſeſſiuum quia poſſeſſorem ſignificat. cui reſpondēt nomina vel pronomina poſſeſſiua vel genitiuus proprium q̄uis ſubſtantiuorum vt hic equus eſt patrius vel patris cuius eſt iste equus

Cuias eſt relatiuum patriū ſeu gentile quia gentē vel patriā ſignificat cui reſpondent nomina gentis ſeu patrie vt ſum anglicus cuias es tu.

¶ Relatiua q̄ incipiūt a c vel a q tribus modis ponūtur. Relatiue / vt ego ſū alb⁹ qualis es tu. noui cuiuſmōi hō es ſū magn⁹ quāt⁹ es tu / roman⁹ cuias es tu. Interrogatiue. vt qualis es tu quāt⁹ es tu quotū ānū agit⁹ quot nūmos habes? Infinite. vt neſcio quāt⁹ ſis / cuias ſis aut cuia filia ſit hec puella

¶ Relatiua q̄ incipiunt a tribus modis accipiunt. Relatiue copula mediāte vt ego ſū magn⁹ q tāt⁹ eſt plato. Habeo multos diſcipulos q tot habet Socrates. Redditiue hoc eſt loco antecedētis. vt ego ſū talis q tāt⁹ qualis q quā tus eſt iſte. Infinite rō ſequitur coniunctio q vel vt. vt ego ſum talis q tantus vt non egeam opera tua. Ego cupio talis eſſe vt videar felix. Hoc etiam modo ſumuntur iſtiuſmodi / eiuſmodi / illiuſmodi.

¶ Reperiūtur alia relatiua geminata vl allumentia ſibi cūq. vt quotquot quotcūq / qualiſqualis qualiſcūq / quātuſquantus quātuſcūq. Quis etiam geminatur. vt quiſquis. qui allumit ſibi cūq. vt quicūq. que ꝓprie poſita vim habent ipſius relatiui ſimul rō anterēdente diſtributiuo. vt quiſquis vl quicūq legit diſcit. i. omnis q̄ legit diſcit. Ponunt etiā aliqñ q ipſo relatiuo iñ: vt deus oia quecūq voluit fecit. pro que voluit. Et pro diſtributiuo / vt ego tñ diligo quemcūq hominē. i. oēm hominem. Ponuntur etiam infinite. Virgilius. Quicquid erit ſuperanda omnis fortuna ferenda eſt.

¶ Dictiones geminate eque ſignificant ac ſi allumerent ſibi cūq / vt quiſq. i. quicūq vbiubi. vbicūq. vtut. id eſt vtcūq.

¶ Itidē hūmodi aduerbia aliqñ ſumunt relatiue / interrogatiue / vel infinite vt vbi vñ / quo / qua / quā / qñ / quouſq; / quouſqdē de qb⁹ exēpla ſūt facilima ſuctu. Preterea illoꝝ antecedentia nonnunq̄ ſumuntur relatiue. vt fui apud forū et ibi fuiſtum deorſum michi queritus es. Sic etiam fit de reliquis

¶ Nomini accidunt ſex. ſpecies / genus / numerus / figura / perſona. q caſus

¶ Species eſt qua cognoſcitur primatiuum a derivatiuo.

¶ Species eſt duplex. primatiua et derivatiua.

¶ Primatiua ſpecies ē cū dicto nullo alio derivat. vt roma mōs. Species

Derivatiua eſt cum ab alio dicto derivatur. vt romanus / montanus.

Vbi notādū eſt vt quotiēs res vbi ꝓcedit rē nois nomē derivat a verbo vt a ſcribo ſcriba. vbi ſite diuerſo tit verbum deſcēdit a noie vt ab armis armo as.

Derivatiuoꝝ species sūt decē patronimicū possessiuū cōparatiuū superlatiuum diminutiuū verbale ꝓticipale aduerbiale patronimū ⁊ denominatiuum.

¶ Patronimicū quod significāter a patrē derivat nois ꝑ cessiōē greca formā ⁊ significat cū gō ꝓmatiui filiū vel nepotē. Aliā vt̄ neptē vt Eacides filius vel nepos eaci. Sed multa ab aliis formātur abusiue tñ vt ibi dicetur.

¶ Possessiuum est quod cum gō principali significat aliquid ex his que possidentur. vt regia domus. i. domus regis.

¶ Cōparatiuum est quod cū intellectu positiui vel cum aliquo participe sensus magis aduerbium significat vt fortior. i. magis fortis.

¶ Superlatiuū est quod ad plures sui generis cōparatiui supponitur eiꝰ vt per se prolatum intellectum habet positiui cum valde aduerbio.

¶ Diminutiuū ē qō diminutōꝝ sui ꝓmati absolute demōstrat vt rex regul⁹

¶ Verbale est quod a verbo derivatur vt ab exulo exul.

¶ Participale est quod a participio nascitur vt a lectus lecti lectio.

¶ Aduerbiale est quod ab aduerbio derivatur vt cras crastinus.

¶ Paronymū est quod ab alio quodam trahitur et nichil de memoratis superia significat vt ab equus equicis.

¶ Denolatiuū ē quod a ꝓmati voce nō ab aliq̄ speciali significatiōe sic appellat. Ita eis dictio casualis quacūq̄ dictiōe verset pōt dici denolatiuum.

Genus. ¶ Genus est vel videtur esse discretio sexus.

¶ Genera noim sunt septem masculinū femininū neutrū commune duoꝝ commune trium dubium et epicenum.

¶ Masculinum est cui ꝓponitur articulare hic vt hic cesar.

Femininum est cui ꝓponitur articulare hec vt hec iulia.

Neutrū est cui ꝓponitur articulare hoc vt hoc animal.

Cōmune duoꝝ ē cui ꝓponūt articularia copulata hic ⁊ hec vt hic ⁊ hec hō.

Commune triū generū est cui articularia ꝓponuntur copulata hic et hec et hoc. vt hic et hec et hoc felix.

Dubium vel incertum genus est cui sub disiunctione ꝓponuntur articularia hic vel hec vt hic vel hec dies.

Promiscuum vel epicenū genus est quod sub vna voce et vno articulo cōprehendit animata vtriusq̄ sexus vt hic passer hec aquila.

Numerus. Numerus est accidens dictionis qua fit discretio quantitatis.

Numerus est duplex singularis et pluralis.

Singularis nūerus est quantitas qua dictio vnitatē significat. vt homo.

Pluralis numer⁹ est quantitas qua dictio multitudinē significat vt homines

Figura. Figura est dictionū simpliciū cōpositarū vel decōpositarum discrimen.

Figura est triplex simplex composita vel decōpolita.

¶ Simplex figura est cum dictio ab alio non componitur vt animus.

¶ Cōpolita est cū dictio a duob⁹ vl plurib⁹ fiat vt magnanim⁹ impugnabil.

Compositio. ¶ Decōpolita figura ē cū dictio a ꝓpolita dictōe diffuxit vt magnanimitas.

¶ Nota ⁊ reliquę partes oratōis ꝓponūtur quattuoꝝ modis. Primo mō ex duobus integris vt suburban⁹. Secūdo mō ex duob⁹ corruptis vt efficax municeps. Tertio mō ex integro ⁊ corrupto vt iupit⁹ iulius. Quarto mō ex corrupto ⁊ integro vt nugigerul⁹. Aliq̄ ex cōplurib⁹ vt impugnabilis interterrit⁹.

¶ In cōpolitis ex duob⁹ rectis ābo noiatiui declinātur vt hec respublica gō huiꝰ reipublice. Alteruter aūt vigiti vnꝰ viginti duo vigiti tres ⁊ ꝓ opinione quorundā etiā Leopardus secundū postremū rectū variant vt alteruter tres trū alterutrius alterutri vigiti vnꝰ a um vigiti vnus a. Inolurpatiōe huiꝰ nois viginti vnus si substātiuū precedat tūc debet pluraliter sumi vt habeo denarios viginti vnū/sin ponatur debet singulariter sumi vt habeo vigiti vnū denariū. Vnde⁹ in arithmetica. si septies tres addātur in viginti vnum numerum cadunt non enim dixit in viginti vnum numeros. Itidem viginti vnus esset plurali numero q̄n iungitur substantiuo esset singulari.

¶ In compolitis ex recto et obliquo rectus tñmodo variatur vt hic tribunus militum huius tribuni militum.

¶ In ꝓpolitis ex duob⁹ obliqs ābo obliq̄ penit⁹ indeclinabiles sūt vt hyalomēl

¶ Persona est accidens quod de agentis qualitate loquitur.

¶ Persona est triplex. Prima / secunda: et tertia.
Prima persona est ꝙ de se loquit: & duob⁹ ꝑsonis accidit: ego & nos cū suis obliquis.
Secunda persona est illa ad quam dirigitur sermo: et duobus pronominibus accidit: tu et vos cum suis obliquis: et vocatiuis casibus.
Tertia persona est illa de qua fit sermo: & accidit omnib⁹ casualibus ꝓter ego nos tu et vos cum suis obliquis et vocatiuis casibus.
¶ Casus est variatio nois: vel aliarū dictionū per mutationē nouiss. me syllabe. Casus dē a cadēdo ꝙ quasi a recto cadere videatur. Unde rectus abusiue dicitur casus ꝙ cadens a sua terminatione in alias facit obliquos casus.
¶ Casus nominū sunt sex. Nominatiuus qui et rectus dicitur / genitiu⁹ qui & patruis sine possessiuus / datiuus qui acquisitiuus / accusatiuus qui & causatiuus / uocatiuus qui et salutatorius / ablatiuus qui & sextus dicitur.
¶ Nominatiuus sine rectus est quod rem notat verbum vt plurimum ꝓcedens
¶ Genitiuus siue possessiuus est quod ceterorum casuum est generator & possessionem demonstrat: nemon & per eum possessiua & patronymica resoluuntur.
¶ Datiuus est quod aliquid dari vel acquiri significat.
¶ Accusatiuus est quod aliquid causari et in causa esse ostendit.
¶ Uocatiuus est quod uocationem vel salutationem significat.
¶ Ablatiuus est. quod aliquid auferri demonstrat: hic quoq; latinus qui lingue latine ꝓprius est.
¶ Quamꝝ casus ab aliis significationibus nomina sumere possunt a notioꝝ⁹ tamen et frequentioꝝbus sumpserunt nomina sua (teste Prisciano).
¶ Forma casualis est sextuplex. Monoptotum / diptotum / triptotum / tetraptotū / pentaptotum / et heraptotum.
¶ Monoptotum est quod vnam vocem habet per omnes casus siue singulares siue plurales siue utriusq; numeri. vt sinapi / gummi / crepe / pondo / rete / pecum & illa terarum nomina. et numeroꝝ nomina a quattuoꝝ usq; ad centum.
¶ Diptotū est qđ duos varios casus in declinatiōe habet. vt locꝰ locte / tabi tabo.
¶ Triptotum est quod tres. vt templum / pli / plo.
¶ Tetraptotum est quod quattuoꝝ. vt genet / ri / ro / rum.
¶ Pentaptotum est quod quinq. vt dominus / ni / no / num / ne.
¶ Heraptotum est sex. vt totus / tius / ti / tum / te / to.

Pronomen est pars oꝛationis declinabilis que ꝓ nomine posita personam recipit.

Pronomen dicitur a pro et nomine. quia pro eo ponitur in oꝛatione.
¶ Quindecim sunt pronomina. Ego / tu / sui / ille ipse / iste / hic / & is / meus / tuus / suus / noster / uester / nostras et uestras. Ex his quattuoꝝ tantum habent uocatiuos casus. tu / meus / noster. et nostras.

Deficiunt quinto casu pronomina cuncta
Tu meus et noster cum nostras excipiuntur.

¶ Pronomini accidunt sex. Species / genus / numerus / figura / persona. & casus.
¶ Species est qua cognoscitur primitiuum a derivatiuo.
¶ Species pronominum est duplex. Primitiua et derivatiua.
¶ Primitiua pronomina sunt octo. Ego / tu / sui / ille / ipse / iste / hic. et is.
¶ Primitiuoꝝ species sunt tres. Demonstratiua / relatiua / modo demonstratiua / modo relatiua. ego et tu sunt semper demonstratiua / sui semper relatiuū. Alia sunt modo demonstratiua / modo relatiua.
¶ Derivatiua seu possessiua pronoia sunt septē. Meꝰ / tuꝰ / suus / noster / uester / nostras / & uestras sunt oia demonstratiua ꝓter suus quod est semper relatiuum.
¶ Genera pronoim sunt ūnq. Masculinū / femininū / neutrū / cōe duoꝝ. & cōe trium
¶ Masculinū est quod rem masculini generis refert vel demonstrat. vt hic.
¶ Femininum est quod rem femini generis refert vel demonstrat. vt hec.
¶ Neutrum est quod rem neutrius generis refert vel demonstrat. vt hoc.

Commune duorum est quod communis generis duorum refert vel demonstrat vt hic et her nostras.

Commune trium est quod tem ois generis refert vel demonstrat. vt ego/tu/sui.

Pronomina demonstratiua eiusdem sunt generis cuius sunt res per ea demonstrate. Figura pnois est duplex. Simplex. vt is. Compolita. vt idē. licet idemtidē componatur ab is et idem. Aliqñ est aduerbium ꝫ frequenter significat.

Persona pronominū est triplex. Prima vt ego/secunda vt tu/tertia vt ille.

Casus pronominum sunt sex. vt in nomine.

Declinationes pronominum sunt quattuor.

Prima declinatio pnoim est cuius gtiūs ꝫ datiuus singulares in i desinit (licet genitiu⁹ olim etiā in io terminabatur) vt nō ego/gīō mei (olim etiā mis) datiuo mihi hui⁹ autem declinationis pnomina sunt tria. Ego/tu/sui. A gtō mei deriuat me⁹ mes/meū. A genitiuo tui. tuus/tua/tuum. A genitiuo nostri. noster/nostra/nostrum/et nostras. A genitiuo vestri. vester/vestra/vestrū ꝫ vestras. A genitiuo sui. suus/sua/suū

Secūda declinatio pnoim est cui⁹ gtiūs singularis desinit i ius vel ius. et datiu⁹ in i vel e. Huius declinationis sunt quinq pnoia. Ille/ipse/iste/hic et is.

Sunt quoq octo nomina que secūm hanc declinationem variantur. Unus/totus/solus/vllus/alter/alius/quis et uter. et ab eis compolita et vocatiuis carent preter vnus/totus/solus.

Pone vocatiuos cum totus solus et vnus
Sed non in reliquis quorum genitiuus in ius.

Tertia declinacio pronominum est cuius genitiu⁹ singularis desinit in i et in e et in i. et datiuus in o ꝫ in i⁹ in o. Huius autem declinatiōis quinq sunt pnomina Meus. tuus/suus/noster et vester.

Quarta declinatio pronominū est cuius genitiu⁹ singularis desinit in atis. ꝫ datiuus in ati. Huius autem declinationis duo sunt pronomina. nostras ꝫ vestras. Et hoc modo (Petotto ꝫ pomponio testibus) variant. Nominatiuo hic et her nostras gtiō huius nostratis. ꝛc. quo etiam modo variant vestras et cuias et ablatiuū i illo solo finiunt q antiquitus nominatiuus singularis in is et in e exiit.

Compolitorum pnoim tres sunt modi. Primus cū noibus. vt huiusmodi. Secūd⁹ cum pronominibus. vt istic. Tertius cum aduerbiis. vt eccum et ellum.

Tria namq pronomina componuntur per nominatiuos. ille/hic et is. Ille ꝫ hic simul componuntur. vt illic. ꝫ declinatur in omnibus casibus hic her hoc et i c terminantibus preter datiuum singularem.

Item eadem idē pponitur ab is ea id ꝫ hoc aduerbio demū et sequit primatiuus Sed neutrali voce eiusdem cōponitur in nominatiuo ꝫ accusatiuo tantū. vt idēdē quod aliquando aduerbium est frequenter significat.

Meme/tete/sese. licet in accentu ostendantur esse compolita non est compositio. sed quedam vocis geminatio. et accusatiui ꝫ ablatiui voces sunt. sese etiam pluralis numeri esse potest.

Preterea sunt quedam syllabe pronominibus adiecte. met/te/pte/ce. Met cuz omnibus casibus huius pronominis ego tā singularibus q pluralibus adiungitur vt egomet/metimet. ꝛc. Adiungitur etiam omnibus obliquis tm casibus huius pronominis tu. vt tuimet/tibimet/temet. non recto propter differentiam huius verbi tuneo/es. Additur met (vt vult priscianus) pronomini sui. vt suimet/sibimet/semet Hoc etiam pnomen ipse additū non solum propter pronominibus sed etiam pronominib⁹ ad dilectionem faciendā. quēadmodū predicte syllabice adiectiones. vt Platoipse vel ipseplato/egoipte/tuipse/illeipse.

Te cum nominatiuo tantum pronominis tu adiungitur. vt tute. id est tuipse.

Tutemet etiam in nominatiuo solo et vocatiuo dicimus.

Pte quoq ablatiuus possessiuus adiungitur: vt inepte/tuapte/suapte/nostrapte: vestrapte. Legimus enim suopte pondere apud Ciceronē in natura deorum. Veteres enim per omnia genera huiusmodi ablatiuis vti sunt.

Ce syllabam adiiciebant antiqui omnibus casibus hic her hoc: nouī autem tātū

modo his obliquis qui in es desinunt: vt genitiuo huiusce/datiuo huic/accusatiuo hoice haice: ablatiuo hice: que vox inuenit masculina in nominatiuo singulari. Terentius in eunucho. Hiscē arbitratus suam ihaidem esse. Rursus componebāt hicce cū ne e i l verlo: vt hicine/hecine/hocine sicut illancce/illancce: nam illicce/illiusce illicce/illiusce. illucce/illucce/illancce/illancce: veteres dicebant.

¶ Quis aliquas recipit adiectiones quas non recipit qui: vt patet in his versibus.

Ēn ne alius nū si deposcunt quis sibi subdi
Et qua volunt non que quociens repericur verumq̄
Post quis namq̄ piam non post qui pone pucalq̄
Dam vis cumq̄ libet non quis sed qui sibi subdet
Nec qua volunc sed que quociens repericur verumq̄
Mñ relatiuum quodcūq̄ legis geminatum
Demptis quid vel quis finem per cūq̄ resoluis
Quid qm̄ finum cum prole regit genitiuum
Quod similem casum q̄ mobile vult sibi iunctum.

¶ Componitur quis cū si: vt siquis/cum ne: vt nequis. cuz alius: vt aliquis/ cū en vt ecquis a in e verso/cum nū: vt nūquis/cum quis: vt nominatiuo quisquis: et dequid. actō quicquid. ablatiuo quoquo. Seruius tamen declinat quisquis geminatū in omnibus casibus. vt ntō quisquis/ gtō cuiuscuius/datiuo cui. et.

Alia vero declinant vt cozuz simplex. qui que quod vel quid. nisi q̄ in femina vocenti singularis neutrali plurali dicim⁹. siqua/nequa/ecqua/aliqua/nūqua: et hoz ablatiuus non terminatur in i et alique voces plurales istaz ppter malū sonū non sunt in vsu. vt quozūq̄/qualq̄ Adiciūtur etiā quis he particule nā. vt quisnam/que vt dsq̄ ex quo fit vnusquisq̄ singulare tātū/piā. vt quispiā/putas. vt dspntas/q̄. vt quiq̄. A qui etiā deducta. vt quidā/quinis/dlibet/quicūq̄ pmittuum sequūtur. Aliquis/quidam/quilq̄. et quispiam idem significant. sed quidam significat certum aliquis/quilq̄. et quispiam incertum.

¶ Omnis quisq̄ et vnusquisq̄ idem significant. sed in vsu differunt. quisq̄ iungit superlatiuo aut nomini ozdinali. omnis vero et vnusquisq̄ potit no aut cōparatiuo Nota q̄ quisq̄ caret gtō pluralis loco cuius singularis gtūs sumitur. vt i hoc vulgari. (Al the ryches mennes goodes are taken away) Ditissimi cuiusq̄ facultates sunt ablate. Optimi cuiusq̄ virtus est laudanda.

Quis et quid simq̄ ponuntur relatiue. sed vel interrogatiue. vt quis es tu et quid agas. vel infinite. vt nescio quis sis aut quid agas.

¶ Quis vel qui aliquando ponuntur pro qualis. Terēti⁹. Quis tibi videoz. i. qualis videoz. Item pro quāto. vt quo magis. i. quanto magis. Item pro quomodo aut propter quid. Terentius. qui istuc. i. quō aut cur. Item pro vt. Terentius. fidem fibi me obstrauit qui scirem se non deserturum vt darem.

¶ Qui q̄ qō trib⁹ modis ponit. Primo mō relatiue. vt sū pius eneas raptos q̄ ex hoste penates classe veho mecū. Secdo mō interrogatiue. vt sed vos q̄ tādē q̄b⁹ aut venistis ab oris. Tertio mō infinite. vt nescio quam rem agas aut quē hominē diligas.

¶ Sui et suus semper recipzoce ponuntur.

¶ Ipē/a/um. duobus modis ponitur. Primo mō relatiue i tertia persona. vt ego deum colo et ipse benefacit mihi. Secūdo modo demonstratiue qñ pro nominibus demonstratiuis ponitur. vt egoipse/tuipse/illeipse. Inuenitur et ā sine pronomine Virgilius. ipse renitio. et sic enim per dilectionē profertur. Virgili⁹. Ipse ratē conto subigit velisq̄ ministrat quali solus.

¶ Ille/a/ud. tribus modis ponitur. Primo modo relatiue. vt ego deū colo et illū cupio videre. Secundo modo demonstratiue. vt videns ne illum. Tertio modo reddititiue. vt ille qui legit dilexit. Ille etiā figurate apponitur. Virgili⁹. Ille ego q̄ quon

dam gracili modulat⁹ auena. Et tu ne ille ego troiane anchise alma ve-
nus phrygii genuit iuuentis ad vndā. non tamē dilectionē ligit. vt ipse. sed potius
relationem quandam. Ille quoq; nonnunq; per dignitatē quādam atq; eminentiā
accipitur. vt ille cato censorinus. ille magnus alexander.

¶ Alius/a/ud. tribus modis ponitur. Relative: vt video petrum & alios homines
(licet ante eos dē) id est petrus differat ab aliis hominibus numero/specie tamē con-
uenit que est homo. Secūdo diuersitiue. vt ego sum alius a te. i. ꝯ tu. Tertio modo di
uisiue. vt hominum alii boni sunt alii mali.

¶ Alter eisdem modis ponitur. sed differunt. nam alius de pluribꝰ/ alter vero de
duobus dicitur. sicut uter de duobus. quis de pluribus interrogatiua sunt.

¶ Ad uter respondendum est nomina de duobus dicta. vt uterq; / alter / neuter/
et similia.

¶ Ad quis respondendum est nomina de pluribus dicta. vt omnis/ nullus/ nemo
alius/ quilibet et similia.

¶ Hec pronoia ego/ eu/ sui. antiquitꝰ dupliciter efferebant gōs. vt nō ego / gō
mei vel mis. Nō tu / gō tui vel tis. Nō ille / gō sui vel sis. Ubi sciēdū est q; isti
gi mei / tui / sui. primitiui sēq; pallium sumunt. quare cū actiue locumur vtimur eo-
rum possessiuis. meus/ tuus. suus. loco mis/ tis/ sis. q; iā antiquata sunt. vt potestas
mea et potestas mei. cura tua et cura tui. copia sua et copia sui.

¶ Itidē illi gi nēi & vēi primitiui sēq; pallium sumunt/ nēm & vēm actiue sibi
eoꝝ possessiua nē & vē. vt hz curā nēi & curā vēi nō nēm & vēm. Rursus dicim⁹ ne-
mo nēm et nemo vēm/ nō nēi & vēi. ¶ Hoc aūt iter hec tria vel pnoia vel aduer-
bia iterest/ hic ligit rē sine loco loquēti primō/ ille vero sine illic rē aut locū proxi-
mū ei quo cū loquimur/ ille vel illic locū aut rem remotam ab vtroq;.

¶ Propterea is & hic inter se differunt. nam is spatio longioze accipitur / hic vero
propinquioze. multis tamen in locis confunduntur. vt qui prefert virtutem diui-
tiis hic sane prudens est vel is sane prudens est / item ille pro hic et ille pro is ali-
quando sumuntur.

¶ Inuentum est pronomen tribus de causis. Prima propter necessitudinem. quia
nulla alia pars oratiōis supponit verbis prime vel secunde persone preter prono-
men. Secunda propter demonstrationem. vt ille/ ipse. ¶ Tercio propter dilectio
nem. vt suum ipsius sequitur consilium.

Uerbum est pars oratiōis declinabilis cum modo
tpe et persona sine casu agere vel pati vel neutrum significans.

Uerbum dē a verberatu aeris. quia proferendo aer verberatur. licet ēm
hoc accidit omnibus partibus oratiōis tm precipue in hac parte proprium eiꝰ ac-
cipit. quia hac frequentius vtimur in oratione.

¶ Uerbo accidūt octo. Genꝰ / modꝰ / tps / figura / species / nūerꝰ & persona
¶ Genus verbi est qualitas qua cognoscitur cuius sit generis.
¶ Genera verborum precipua sunt duo. Personale & impersonale.
Personale verbum est quod numerum habet et personam.
¶ Genera verborum personalium sunt quinq;. Actiuum / passiuum / neutrum / cō-
mune / deponens.
¶ Actiuum est quod īo desinens facit ex se passiuum in or. vt amo amor. potens ac
cusatiuū rei rationalis vt plurimū post se regere. Facio tm cum cōpositis (nisi a in i
vertāt. vt pficio cōficior) passiua habēt terminata in io. vt facio fio / calefacio calefio
Scribūtur ꝓterea ḡdā defectiua. Odi / noui / cepi / & memini. q; voce passiua carent
¶ Passiuum est quod in or desinens ab actiuo formatur. vt amor amo.
¶ Neutrū est quod in o. desinēs non potest facere passiuum in or. nec regere accu-
satiuum post se rei rationalis Quamq; sum es fui cum compositis et multa defecti-
ua non desinunt in o sunt verba neutra licet improprie.
¶ Uerbum neutrum in o desinens est quadruplex. Transitiuum / absolutum / neu
tropassiuum. et neutrumpassiuum.
¶ Neutrū trāsitiuum est quod in o desinēs actionē significat. & actiū post se regit sili-

dictionis in quã tranlit actus verbi. vt aro terram/prandeo pilcem/line omni ceno fercula multa. Quinimodi quoq; neutra que accuſatiuum patientẽ poſt ſe flagitant habent tertias paſſiuorum voces. vt aratur arantur bibitur bibuntur.

¶ Neutrũ abſolutum eſt quod accuſatiuum non regit (vt ſto) niſi figurate.

¶ Neutropaſſiuum eſt quod preterito et tẽporibus ab eo formatis vocẽ habet paſſiuam quãuis in preſenti et tempori bus ſibi coherentibus neutroꝝ ſeruat declinationem. Quinq; enim ſunt. vt patet in hoc verſu.

Audeo cum ſoleo fio cum gaudeo fido.

¶ Neutrumpaſſiuum eſt quod in o deſinens paſſiuã habet declinationeꝫ. vt caleo frigeo. Iſta quinq; tñ vapulo/exulo/veneo/fio. et nubo. tam ſignificationẽ ꝙ conſtructionem paſſiuorum habent. vt vapulo abs te vel tibi.

¶ Commune verbum eſt quod in or deſinens non deſcendit a verbo in o deſinẽte/ et tam actionẽ ꝙ paſſionem ſignificat actiuoꝝ et paſſiuorum pro ſignificatione ſimplicem conſtructionẽ poſtulans vt ego interpretor perſium vel a me vel mihi interpretatur perſius. Et ſunt pauca que numerãtur in his verſibus.

Largior/experior/veneror/morior/oſculor/hortor
Criminor/amplector/interpretor/hoſpitor addas
Stipulor/aggredior/obliuiſcor/ſocietur
Donatus patior inter communia ponit
Multaq; preterea veteres communia dicunt.

¶ Depones eſt quod in or deſinẽs non deſcendit a verbo in o deſinẽte et vel actionẽ vel paſſionẽ ſignifica. et aut hanc aut illam deponit. & ideo ſic appellatur.

¶ Imperſonale verbum eſt quod numero et perſona deficiens pro omni numero & perſona poni poteſt.

¶ Imperſonale verbum eſt duplex. Actiue vocis quod terminatur in t. vt tedet/ miſeret. Paſſiue quod in tur terminat. vt ſtatur/curritur. Et formatur ab omnib9 verbis in o deſinentibus ſi nominatiuum habuerint ꝙ re agente a tertia perſona preſentis addita ur. vt amat amatur/ſeruit ſeruitur. Nullum quidem verbum i or imperſonale format. dicimus enim amatum eſt/amatum fuit/amatum fuiſſet in vnica dictione ne putares duas: vt ait Simpontinus.

¶ Modus verbi eſt diuerſa animi inclinatio varios eius affectus oſtendens.

¶ Modus verbi eſt ſextuplex. Indicatiuus/imperatiuus/optatiuus/potentialis/ coniunctiuus: et infinitiuus.

¶ Indicatiuus ſeu interrogatiuus vel finitiuus eſt per quẽ rogatur vel oſtitur ratio vera vel falſa. Huic modo ſeruiunt coniunctiones ꝙꝙ/etſi/tãetſi: vt plurimum etiam dictiones geminate aſſumentes.

¶ Imperatiuus eſt per quem iubetur vel imperatur aliquid. Huic modo iungitur ne quando pro non ſumitur.

¶ Optatiuus qui et delideratiuus dicitur eſt ꝙ quẽ optatur vel deliderat aliqd Huic modo deſeruiunt o/vt/et ſi quando optant: et hoc aduerbium vtinam.

¶ Potentialis eſt qui in ſe icludit ſignificationẽ alicuius rei quorum poſſum volo aut cum infinitiuo modo verbi a quo deſcendit.

¶ Coniunctiuus qui et ſubiunctus dicitur eſt que alterum verbum ſibi aſſiſtit vel alteri nectitur. Cui quidem modo creberrime ſeruiunt coniunctiones in his ſequentibus verſiculis.

Anteq; vt poſtq; niſi cum quã vis vbi donec.
An ſi cum dubitant quaſi quin acſi priuſq;
Hec coniunctiuos poſcunt licet adde quouſq;

¶ Infinitus modus qui & infinitiuus et imperſonalis dicitur eſt qui numeris & perſonis carens. ſemp iungit alicui modo finito et regit ante ſe (ſed non ſemper) actiũ.

¶ Non idem significant amatum iri ⁊ amaturū esse. Alterum est ꝓsentis tēpoꝛis vt video te accusatum iri me. i. nunc. alterum futuri. vt video te accusaturū esse me et tamen accusatum iri me abs te video accipitur ꝓ eo quod est video te: vel accusatum iri me: vel accusaturum esse me. vel me abs te accusandum esse.

¶ Tempus est quod quando aliquid dictum vel factum esse significat.

¶ Tempus verbi est quintuplex/ꝓsens/ ꝓteritum imperfectum/ ꝓteritū ꝑfectum/ plusq̄ꝑfectum. et futurum.

¶ Tempus ꝓsens quod etiam instans dicitur est quod ꝓsenti tempoꝛe aliquid fieri significat. vt doceo.

¶ Ꝓteritū imperfectū est quod cuꝫ peracto tempoꝛe aliquid fieri significat citra ꝓteriti ꝑfecti et plusq̄ꝑfecti tempoꝛis notam vt docebam.

¶ Ꝓteritum ꝑfectum est quod quū aliquid ꝑfectum esse vel defuisse significat. vt docui.

¶ Ꝓteritum plusq̄ꝑfectum est quod aliquid amplius ꝓterito ꝓteriisse significat: vt docueram.

¶ Tempus ꝑfectū ꝓ imperfecto nunq̄ vsurpatur. ⁊ aliqñ plusq̄ꝑfectū.

¶ Futurum tempus est quod aliquid futurū significat. vt docebo.

¶ Coniugatio est consequens verboꝝ declinatio.

¶ Ꝓma coniugatio est que in secunda infinito modo actiuo a longam ante re vel ris in secūda persona ꝓsentis indicatiui passiue vocis habet. vt amo amare/ amoꝛ amaris. Exceptis do cum compositis que habent a coꝛreptam: vt circundare/ venūdare/ pessundare/ satisdare.

¶ Secūda est que in infinito modo actiuo e long am ante re vel ris in secunda ꝑsona ꝓsentis indicatiui passiue vocis habet. vt doceo/ docere. vereoꝛ vereris.

¶ Tertia est que i infinito modo actiuo e bꝛeue ante re vel ris in secūda persona ꝓsentis indicatiui passiue vocis habet. vt lego legere. amplectoꝛ amplecteris.

¶ Quarta est que i longā ante re in infinito modo actiuo vel ante ris in secūda ꝑsona ꝓsentis indicatiui passiue vocis habet: vt audio audire/ largioꝛ/ largiris.

¶ Verba que regula harum coniugationum non sequuntur anomala sunt: vt fuꝫ volo/ fio. et huiusmodi.

¶ Figure verboꝝ sunt tres. Simplex. vt taceo/ composita. vt conticeo/ decomposita. vt conticesco.

¶ Species seu foꝛma verbi est qualitas qua perfectum ab imperfecto secernimus.

¶ Species seu foꝛma verbi est duplex perfecta et imperfecta.

¶ Perfecta foꝛma verbi est que sine alterius verbi intellectu significationem suaꝫ perfecte ostendit. vt amo/ lego.

¶ Imperfecta foꝛma verbi est que sine alterius verbi intellectu ꝑfectam significationem habere non potest. Huius species sunt sex. Frequentatiuum/ continuatiuum/ deliberatiuum/ diminutiuum/ imitatiuum. ⁊ cū ꝓmatiui significato moriūtur.

¶ Frequentatiuum est quod in to. vt lectito/ aut in so cum s/ vt versoꝛ aut in xo cum x/ vt nexo desinit ⁊ idē significat quod ꝓmatiuū cū quadā frequētatione. vt lectito i. frequenter lego. verso. id. est frequenter verto. nexo. id est frequēter necto.

¶ Foꝛma frequentatiuoꝝ est triplex. Ꝓma verba ꝓme coniugationis ab vltimo supino a in i bꝛeue et u in o versa foꝛmant frequentatiua. vt impio as impatu ipito as. Secunda verba que ꝓteritū in gi terminant a sēda ꝓsentis ꝑsona remota s/ et addita to foꝛmant frequentatiua. vt ab ago is egi agito as. Aliquando tamen ab vltimo supino u in o versa: sed ea nō sunt in frequēti vsu. vt ab ago is acto as a quo agito/ as. ⁊ sic a frequētatiuis aliqñ nascunt alia frequētatiua. vt a lecto/ as. lectito as. a curso/ as. curlito/ as. Tertia cetera verba ab vltimo supino u in o vōta foꝛmāt frequētatiua. vt a curro ris/ cursum as. Sequoꝛ tñ sectoꝛ facit tucoꝛ tutoꝛ. quero q̄sito/ quclo quelito i coꝛrepta. A nosco eruī venit noto et noscito: vt sunt quedaꝫ recte voce foꝛmata tñ in aliā q̄ suoꝝ ꝓmitiuoꝝ significationem translire videntur. vt a traho/ tracto. a cogo/ cogito. a dico/ dicta. Item scitoꝛ et scitoritoꝛ sunt frequentatiua voce: sed non significatione. Omnia frequentatiua ꝓme coniugationis sunt et

ꝙuozum ꝓmatiuozum genus ſeruant: ꝓeter ſcitoꝛ et ſcilicitoꝛ que deponentia ſunt: licet ſcio ſit actiuum.

¶ Continuatiuum eſt quod in ſco deſinit vt lozdeſco cõualeſco et ſignificat non inchoationem ſed incrementũ continuũ vt egreſco. i. egrioꝛ fio vſurpantur tamẽ multa ex his in ſco terminantibus ꝓ ꝓmatiuis vt adhereſco dilitеſco concupiſco labaſco abdoꝛmiſco conticeſco expaueſco et his ſimilia et foꝛmantur a ſecunda ꝑſona indicatiui ꝑ imatiui addita co vt a caleo es caleſco ris. ꝓeter hio cũ cõpoſitis quod facit hiſco dehiſco et fatiſco ⁊ plerũq; a verbis neutris deſcendũt. aliq̃ tamen a deponẽti mutata ris in ſco vt a miſereoꝛ eris miſereſco ⁊ ſunt neutra oĩa et tertie conugationis ⁊ ꝓterito vocem habent ꝓmatiuoꝝ differunt tamen ſignificato ꝓterita continuatiuozum et ꝓmatiuoꝝ vt herba exaruit ſenſus eſt ſi exaruit a ꝓmatiuo deſcendit ꝙ iam non exaret ſed modo aut olim exarebat ſin a continuatiuo deſcendit ſenſus eſt ꝙ iam facta eſt arida.

¶ Deſideratiuũ eſt qõ in rio vt eſurio deſinit et nõ meditatiõe ſed deſideriũ ſignificat vt lecturio id eſt cupio legere non meditoꝛ legere eſurio. i. cupio eſſe non meditoꝛ eſſe et foꝛmãtur ab vltimo ſupino coꝛrepta u et addita rio vt a lectu lecturio ab eſu eſurio et ſunt quarte coniugationis.

¶ Diminutiuum eſt quod in lo vel in co deſinit et diminutionem ſui ꝓmatiui ſignificat vt lozbeo lozbi. lo. i. parũ lozbeo a lodio lodico. i. parum lodio. hec quoq; ꝓme coniugationis ſunt et genus ꝓmatiuozum ſeruant. Sed certam foꝛmam non habent in oĩbus verbis in vſu ſunt.

¶ Imitatiuũ eſt quod in ſo vel in oꝛ terminat vt pateſſo lozoſſo philoſophoꝛ poetoꝛ ſed illa in ſo ſignificãt imitare ꝓmatiuũ moꝛibus. ſta aũt ſi oꝛ aliud vt philoſophoꝛ ſtrudeo philoſophiã ſigt poeteꝛ poetice vaco. vilicoꝛ. i ſi villa ago vel ville ꝓelium. hoꝛum aũt foꝛma iuncta eſt ꝓme tũ coniugationis ſunt.

¶ Verbum motiuum in ſo deſinit non ſignificat deſideriũ ſed actũ coꝛꝓoꝛis cũ ſignificato ꝓmatiui vt viſo non deſidero videre ſed eo vel venio ad videndũ capeſſo nõ deſidero capere ſed eo ad capiendũ et ſunt oĩa neutra coniugationis ẽtie. hec quoq; certam foꝛmam nõ hebent nec ab oĩbus verbis in vſu ſunt.

¶ Numeri verboꝝ ſunt duo ſingularis et pluralis.

¶ Singularis eſt quod ſuppoſito ſingulari iungitur.

¶ Pluralis eſt quod ſuppoſito plurali iungitur.

¶ Perſone verboꝝ ſunt tres. Prima quod ſuppoſito ꝓme iungitur.

¶ Tertia quod ſuppoſito tertie perſone iungitur.

¶ Participium eſt pars oꝛationis declinabilis ꝓ verbo poſito genus et caſus habens ad ſimilitudinem nominis tempus ⁊ ſignificationem ad ſimilitudinem verbi.

¶ Partic ꝓium dicitur quia duarum eximiarum partium oꝛationis id eſt nominis et verbi vim ꝑticipat.

¶ Participio accidunt ſex genus numerus caſus tempus ſignificatio et figura.

¶ Genera participioꝝm ſunt quattuoꝛ maſculinũ femininũ neutrũ et cõe trium.

¶ Maſculinum eſt quod cum ſubſtantiuo maſculini generis concoꝛdatur.

¶ Femininum eſt quod ſubſtantiuo femini generis concoꝛdatur.

¶ Omne eſt quod cum ſubſtantiuis omniũ generũ concoꝛdari poteſt.

¶ Numeri participioꝝ ſunt duo ſingularis cui iungitur ſubſtantiuo ſingulari

¶ Pluralis cui ſubſtantiuo plurali iungitur. hec et ſuperioꝛ regula habent locum ſi participia non ponantur ſubſtantiue.

¶ Caſus participioꝝm ſunt ſex vt in nomine.

¶ Tempoꝛa participioꝝm ſunt tria ꝓſens ꝓteritum et futurum.

¶ Tempus ꝓſens eſt quod in ans vel in ens deſinit vt amans docens.

¶ Pteritum eſt quod i tus ſus xus vel uus deſinit vt amat⁹ viſus nexus moꝛtu⁹

¶ Futurum eſt duplex ꝓius et poſterius.

¶ Faturum ꝓius eſt quod in tus deſinit vt amaturus.

¶ Futurum posterius est quod in dus desinit vt amandus.

¶ Participiū presentis temporis formatur a secunda persona singularis nūeri p̄teriti temporis imperfecti bam bar vel ram conuersa in n et s vt amabam amanspo: teram potens loquebar loquens demuntur presens et absens et iens ab ibā ¶ ens a quibam cum compositis que formant gerundia in endi do dum et genitiuū participii presentis temporis in entis preter ambio quod facit ambiendi et ambientis et superbio quod facit superbientis.

¶ Participium preteriti temporis formatur a posteriori supino addita s vt amatu amatus preter moriturus a morior.

¶ Participiū futuri formatur a posteriori supino addita rus vt amatu amaturus. demūtur nascituros de nascor ignascituros ab ignosco. et futurus de sum et fio quod de formatione est presentis futuri et significatione posteriorīs futuri.

¶ Excipiuntur etiam quedam verba prime coniugationis que faciunt supina i itū vel ctum cum c que mutant in aturus vt domaturus fricaturus et verbale in atio vt domatio fricatio.

¶ Participiū posteriorīs futuri formatur a gīō singularis presentis participii temporis tis in dus mutata vt amantis amandus.

¶ Ab actiuo et neutro supina habentibus duo nascūtur participia alterum presentis temporis vt legens currens. Alterum priorīs futuri vt lecturus cursurus.

¶ Ab aliis tamen que carent supinis vnicū nascitur participiū presentis tpis vt a timeo timens a studeo studens.

¶ A neutris autem cū circūlocutione in preterito perfecto in modū passiuoꝝ habentibus tria descendunt participia presens preteritū ¶ prius futurū vt a gaudeo gaudens gauisus gauisurus a ceno cenans cenaturus.

¶ A neutris vero translatiuis quattuor descendunt participia vt ab aro arans aratus araturus arandus.

¶ A passiuis quorum actiua habent supina duo nascuntur participia alterum preteriti alterum posteriorīs futuri vt ab amor amatus amandus. Ab his tñ passiuis quorum actiua supinis carent tñ vnicuꝫ nascitur participium posteriorīs futuri vt a timeor timendus.

¶ A commune quattuor nascuntur participia vt a largior largiens largitus largiturus largiendus.

¶ A deponenti tria descendunt ptcipia vt a loquor loquens locutus locuturus.

Oia verba que carent supinis carent participiis que ab eis formantur

Significatio participii est qualitas qua cognoscitur an actiue an passiue an communiter significet vox participii.

Significationes ptcipioꝝ sūt due actiua ¶ passiua. ptcipia igitur q̄ a verbis vi actiuā hñtibus descendunt actionē significāt. q̄ vero passiuā significāt passionem.

Dicēdū tñ nōnulla ex illis preteriti pfecti ¶ plusq̄ pfecti tpis aliqñ solū actionē significare vt fere oia a deponētibus aliqñ tā actionē q̄ passionē vt oia q̄ a cō b⁹ descendunt et a neutris quibusdā vt p̄ālus et cenatus ¶ a deponētibus aliquot vt auxiliatus meditatus locutus medicatus comitatus mutatus et plura. illa vero futuri i dus omnia passionem significant.

Siqz vis verbum commune agat et patiatur
Sola per ans ens rus tamen actio significatur
Dus patitur tantum sed preteritum dat vtrumqz.

Participia in subiunctis verbō sub voce passiua actiuā habēt significationem.

Actiuum sensum passiue voce tenent hec
Consideratus circūspectus iunge dilectus
Cautus et argutus ignotus sic quoqz tutus
Contentus fallus tacitus profusus et inde

Scitus discretus iuratus cōplacitusq;
Excretos exoletos defectus adultus

¶ Hoc participium euidens et ea que a neutris passiuam significationem habentibus nascuntur sub voce actiua passiuam habent significationem vt vapulans exulans frigens calens et huiusmodi.

¶ Quedam sunt que cum nomā participiorū habeant q; carent tempore sunt nomina dicenda non autem participia.

Participi similes sunt he voces galeatus
Scutatus iungas piliatus cum tunicatus
Baccatus caligatus cum manucleatus
Estq; paludatus penulatus siue togatus
Pretextatus cum trabeatus iunge comatus
Addas cristatus bracchatus cum soleatus
Hastatus stellatus sic lunatus itemq;
Littera dans atus et quedam terminat itus
Curricus cum cerricus pellicus et vtus
Hastatus simul hirsutus cornutus habebunt.

¶ Participia a gerundiis differunt. gerundia significant rei administrationem sine tpe. Participia vero cum tempore.

¶ Participium tranlit in vim nois quinq; modis. Primo mutatione constructionis qñ construitur cum alio casu quam eius verbum vt amans virtutem participiū est amans virtutis nomen. alieni appetens: sui prodigus. Secūdo tpis amissione qñ nullam tempus significat vt amans qui amore captus est. miseri sunt omnes amantes. Tertio comparatione vt amans amantior amantissimus. Quarto compositione vt inocens indoctus qñ participiū cōponitur cū prepositiōe qua cū verbū nō ponitur. Quīto mutatione significati vt amād⁹ qñ sīgt nō eū q amabitur sed eū qui ē dignus amari vt merito laudādus est. Tullius. q mutatio etiā in participio actiui futuri aliqñ fit. Seneca de naturalibus q̄stionib⁹ nullā q̄dē mōtionē ferit cometarium non prætermittur⁹ si q̄d explorati apud illos cōpillet prætermissurus dixit p eo qō est talis q prætermitteret nec tēpus significat sed qualitatē hois et animi voluntatem.

¶ Sciendum aūt quod quomodo participia preteriti temporis contincta cum verbis presentis temporis preteritum tempus signāt vt lectus es lectus est. Sic participia presentis temporis cōiungantur verbis preteriti aut futuri temporis preteritus et futurum tempus signāt vt amans fui: aduertens audiam.

Aduerbium est pars orationis indeclinabilis q̄ adicta verbis participiis gerundiis vel supinis significationē eorū explanat. Aduerbium dicit quia stat ad verbum hoc est iuxta verbum.

¶ Aduerbio accidunt quattuor species significatio comparatio et figura.

¶ Species aduerbiorum sunt due primatiua vt nuper. derinatiua vt nuperrime. Derinatiuorum species sunt decem denominatiua pronominatiua comparatiua superlatiua diminutiua verbalia simul et nominalia participalia aduerbialia et prepositionalia.

Denominatiua aduerbia sunt que a noibus nascuntur hoc autem a propriis nominibus nascuntur vt a tullio tulliane: aut ab appellationibus vt a duco ductiter aut a vocabulis vt ab hostio hostiatim.

¶ Nomen autē vnius appellatio multorū: vocabulum vero rerum est.

Pronominatiua aduerbia sūt q̄ a pnoie nascuntur vt ab ille et hic illic: ab ille et hic istic.

Comparatiua et superlatiua aduerbia sunt quotiens appellationes a quibus veni-

unt cõparantur vt docte doctius doctissime. Et q̃ando nõ possunt omnia aduerbia recte comparari supplemus ꝓparatiuũ et superlatiuũ cum his aduerbiis magis. et maxime iuncto positiuo vt magis rite maxime rite in diminiendo autẽ cum his aduerbiis minis et minimum. vt minus rite minimũ rite.

Diminitiua aduerbia sunt que a primitiuo deriuantur vt a tarde tardule a tardius tardiuscule.

Uerbalia aduerbia sunt q̃ a verbis nascuntur vt a curro cursim a rapio raptim.

Uerbalia simul et nominalia sunt que a nomine simul et a verbo nascũtur vt a pede et tento pedetentim.

Participalia aduerbia sunt que a participiis siue participialibus veniũt. vt a decẽs decenter.

Aduerbialia aduerbia sunt q̃ ab aduerbiis nascunt vt a clam clanculũ a sepe sepius

Prepositionalia aduerbia sunt que a prepositionibus veniunt vt ab extra exterius ab ob et iter obiter significans statim et specialiter.

Que efferunt

¶ Nomina secunde declinationis formant aduerbia a dtõ casu o in e mutato vt a doctus docto docte. Sed contra hanc regulam multa sepius vsurpauit auctoritas quedam enim in dtõ casu formant aduerbia in o vt callo sedulo. quedam in er si e vt a duro duriter vel dure.

¶ Nomina adiectiua tertie declinationis formant aduerbia a datiuo casu addita ter vt a mollis molli molliter audax audaci audaciter vel audacter. Hec tamen excipiuntur facilis quod formatur facile pro faciliter. difficillis difficulter pro difficiliter. participia et participijs similia mittentia datiuum singularem versa i in er formant aduerbia vt sapienti sapienter. prudenti prudenter. omnis omnino pro omniter. insuper ter a tribus. quater a quattuor. aliter ab alius. a sublimis sublime sublimiter. obiter aũt tantisper parũper paulisper et id genus alia composita sunt.

¶ Hec aduerbia que sequuntur tam in er q̃ in e efferuntur.

Humane dure ferme large atq; benigne
Prosperiter pure vel abunde siue seuere
Atq; probe ignaue vel auare siue proterue
Festiueq; moue sic asperiter vel amice

¶ Propria nomina secunde declinationis formant aduerbia a casu ablatiuo o mutata in a et addita ne vt a tullio tulliane.

Quedam appellatiua prime declinationis formãt aduerbia a casu ablatiuo assumpta tim vt a regula regulatim. caterua cateruatim.

Appellatiua secunde declinationis ab ablatiuo hmõi aduerbia formant o mutata i a et addita tim vt ab hostio hostiatim. a viro tamen fit viritim a furto furtim a secto strictim a singulis singulatim vel sigillatim a primus prima primum primatim ab anno annuatim.

Appellatiue tertie declinationis formant hmõi aduerbia ab ablatiuo e mutata in a et tim assumpta vt a grege gregatim ab agmine agminatim a capite capitatim.

¶ Appellatiua quarte declinationis formant hmõi aduerbia ab ablatiuo u mutata in im vt a statu statim. singultu singultim a raptu raptim.

¶ Quedam nomina prime declinationis formant aduerbia ab ablatiuo casu a mutata in i et tus addita vt medulla medullitus.

¶ Quedam secunde declinationis in ablatiuo mutant o in i et tus addita vt a celo celitus. a fundo funditus.

¶ Quedam tertie declinationis in ablatiuo mutant e in i et tus assumpta vt radice radicitus stirpe stirpitus.

¶ Significatio aduerbii est qualitas que per significatum vnum aduerbium ab alio discernit.

¶ Significationes aduerbiorum sunt multe aut enim loci aut temporis aut numeri

et ꝛc. vt infra patebit.

¶ Aduerbia loci sunt hic illic istic hac quo qua vbi intus et foris intro et foras ouiam.

¶ Aduerbia localia aut in loco significant aut de loco aut per locum aut ad locum aut versus locum aut vsqꝫ ad locum.

¶ Aduerbia significantia in loco sunt ista hic istic illic intus foris ibi ibidem alibi alicubi vlꝫ nusꝫ licubi necubi nuncubi vbiqꝫ vbicumqꝫ superius inferius et habẽt suum quesitiuum vbi. Ad hanc significationem referri possunt nomina propria vrbium vel pagorum significantia in loco aduerbialiter in genitiuo sine datiuo posita vt lui padue et cartagini.

¶ Aduerbia significantia de loco sunt ista hinc illinc istinc inde alicunde licunde necunde alicunde superne inferne vndiqꝫ vtrimqꝫ. Hec hãt suum quesitiuuꝫ vnde. Ad hanc significationem referri possunt nomina propria vrbium vel pagorum significantia de loco aduerbialiter in ablatiuo posita vt venio roma.

¶ Aduerbia significantia per locum sunt ista hac illac istac alia aliqua illa ea liqua nequa quacũqꝫ quauis vtraqꝫ vtrouis. Hec habent propriũ quesitiuum qua. Ad hanc significationem referri possunt nomina propria vrbium vel pagorum significantia per locum aduerbialiter in ablatiuo posita vt trancio roma veni roma ꝫ nõ nũꝫ in accusatiuo cum ꝙ ponunt vt veni per romam.

¶ Aduerbia significantia ad locum sunt ista huc illuc istuc intro foras vlꝫ nusꝫ eo eodem liquo nequo alio aliquo vtroqꝫ quouis quocũqꝫ. Hec habent suum quesitiuum quo. Ad hanc significationem referri possunt nomina propria vrbium vel pagorum significantia ad locum aduerbialiter in accusatiuo posita vt vado romam.

¶ Aduerbia significantia versus locum sunt ista horsum illorsum illorsum dextorsum sinistrorsum deorsum retrorsum seorsum aliorsum nequorsum deorsum versus sursum vel sursum versus vtroqꝫ versus quoqꝫ versus. et habent suum quesitiuum quorsum nomina tam propria ꝙ appellatiua significantia versus locum pro nominibus in accusatiuo ponuntur postpolita versus vt vado romam versus lotum versus marcum versus.

¶ Aduerbia significantia vsqꝫ ad locum vel vsqꝫ ad tempus sunt ista. hactenꝰ hucusqꝫ illucusqꝫ vsqꝫnũc quonãusqꝫ ꝫ hmõi. Hec habent suum quesitiuum quousqꝫ. nomina propria vrbium vel pagorum significantia vsqꝫ ad locum pro nobus in actõ ponuntur cum vsqꝫ vt vado vsqꝫ romam.

¶ Sunt quedam aduerbia localia que non ad vnam solam sed ad varias significationes referri possunt vt pigre pone supra infra super extra vltra citra vt perigre tranlio. perigre venio.

¶ Que sunt aduerbia temporis hodie nunc nuper heri cras aliquando olim tunc tum dum iam semper mane modo vespere tantisper aliquãtisper interdum.

¶ Que numeri semel bis ter quater nonies decies vicies millies.

¶ Que ordinis inde deinde deinceps denicꝫ demum postea preterea primum primo secundo vicissim quod et separandi est.

¶ Que negandi haud necꝫ non minime ne vlꝫ nequaꝫ.

¶ Que affirmandi etiam quidni profecto quippe certe scilicet.

¶ Que optandi vtinam oli vel o ecsi pro vtinam.

¶ Que concedendi licet esto.

¶ Que adulandi lodes amabo.

¶ Que iurandi pol ecastor me hercle medius fidius.

¶ Que demonstrandi en ecce eccum eccam.

¶ Que interrogandi cur quare quamobrem quid qui vtram num nõ nunquid.

¶ Que dubitandi forsan forsitan fortassis fortasse.

¶ Que prohibendi ne.

¶ Que euentus forte fortuito.

¶ Que similitudinis quasi ceu tãꝫ velut veluti sic sicut sicuti prout proinde.

¶ Que vocandi heus ehodum.
¶ Que respondendi heu.
¶ Que congregandi simul vna pariter communiter.
¶ Que elegendi potius immo.
¶ Que hortandi eia age agite.
¶ Que separandi seorsum vicatim vtriq; singillatim semote paulatim lenlim.
¶ Que qualitatis bene pulchre oino care viliter misere mozose perperã expedite.
¶ Que quantitatis multum plus minus parũ tatis nimium nimis valde.
¶ Que comparandi tam et ꝙ magis maxime.
¶ Gradus cõparationis sunt tres positiuus cõparatiuus et superlatiuus.
¶ Que sunt aduerbia positiui gradus docte pulchre fortiter.
¶ Que comparatiui doctius pulchrius fortius.
¶ Que superlatiui doctissime pulcherrime fortissime.
¶ Multa ex predictis aduerbiis q; varia significãt sub variis specieb⁹ aduerbii lo cari possunt vt hic potest et tpis esse aduerbium et loci et sic de multis aliis.

Figure aduerbiorum sunt tres simplex vt diu hue. composita vt interdiu adhuc decõposita que a cõpositis deriuantur vt a benignus benigniter. a misericordia mi sericorditer. ab indocto indocte ab efficace efficaciter.

Intro foras verbis que signant ad loca motum
Coniungi poscunt: aliis iungas foris intus

Intus et foris intro et foras hoc iteriunt intro et foras iũgũtur verbis aut par ticipiis significantibus motum ad locum. intus vero et foris iunguntur verbis aut participiis significantibus permanentiam aut motum in loco.

Aduerbia loci possunt poni pro aduerbiis temporis sed non econuerso.

Dictio vocali finita vel s sibi subdis
Sepe ne pro nũquid e vel s sed demere debes

Ne dictioni in vocali finienti aut s littera terminanti solet adiungi s tunc non significat s e vel s apocabaz vt mihin. i. mihi ne. dixin. i. dixi ne. viden. i. vides ne. lenlen. i. lenles ne. idq; apud terentium in vsu frequenti est.

Non et nũ idem significant sed hoc interlunt quando vero sit interrogatio pes non id verum existimo quod queritur. Virgilius. Non ego te vidi damonis pesti me capzum excipere. quando vero sit interrogatio per nũ supponimus id falsum et se quod queritur.

Affirmat non pro nunquid querendo. negat num
Non ego te vidi: nũ mea dicta negem:

Indies et quotidie hoc interlunt indies semper verbis incrementũ significanti bus et comparatiuis iungitur. quotidie vero istis et aliis.

Quotidie iungi que vis sibi verba reposcunt
Inq; dies medius gradus: incrementaq; signans

Preterea insuper significat et preter eum eam id eos eas vel ea.

Obuiam est aduerbium et semper iungitur verbis motum ad locum significan tibus vt venio tibi obuiam. i. obuio tibi que sententia multis aliis modis dici po test vt obuio tibi. obuius sum tibi. obuium me tibi fero. obuium fortuna me tibi ob tulit. occurro tibi.

Scilicet et videlicet videntur significare id quod certe sed fere per quandam amaritudinem vel derisum. Interdum etiam sine ea. interdum post relatiuum quo modo quidem poni solet nonnunq; et ante vel sine relatiuo vix tamen apud do ctos reperies vulgo vsitatissimum modum cum eis q; conscule dicta sunt per singu la postea exponimus.

Protinus continuo et statim preter superiorem significationẽ que est subito vi

etto ligniſicant etiam non ideo quando iungũtur negationi vt non continuo ſi tur ti aliquis acculetur dampnare eum iudex debet.i.non ideo.

Neceſſe eſt neceſſario hoc interſunt.neceſſario quodlibet ſibi verbũ adiũgere po teſt:neceſſe vero tm̃ ꝺbũ ſubſtãtiuũ vt neceſſario oẽs mozimur. neceſſe eſt oẽs mozi

Paulominus vna dictio.i.fere vnde plalmiſta. Paulominus conſumuauerunt me in terra.Paulo minus due dictiones anglice(a lytell aele) Idem.Minuiſti eũ paulominus ab angelis.

Dum tria ligniſicat tm̃modo donec ꝫ quãdiu ꝫ qñq; quaſi ſillabica adiectio ẽ vt adeſdũ ehodũ egedũ. Sed dũ pro quãdiu indicatiuo pro donec cõiũctiuo ſeruit.

Minus aduerbiũ cõparatiui gradus cũ poſiti noie iunctũ facit ligniſicatũ ꝗrariũ Terentius.Hoc nemo fuit minus ineptus.i.prudentior.minus etiam pro nõ ponit quando iungitur cum ſin vt ſin minus.ſi non et cum quo vt quo minus.vt non.

Quod ligniſicat quouſq; quãdiu quando et quantum.

Vſq;quo penultima correpta ligniſicat vndiq; quãdiu donec ſimul ꝫ aliquãdo.

Simul ligniſicat pariter et poſtq̃.

Iſtee non ſolum non tantum non modo poſcunt.
Sed vel verũetiam iungi vel ſed quoq; ipſum poſt ſe
Quod minus eſt poniq; prius:maiuſq; ſubire
Vt res non tamen.ſed pro te animam quoq; fundam
Maius vult pre ſe nedum minus et ſibi ſubdi
Vult vitam pro te nedum res fundere poſſum
Cumq; negans iunctum his ſtructura recipꝛoca fiet!

Nedum pro non ſolũ ponitur ſed nedum nũq̃ vſurpatur niſi cum de duobus lo quimur quorum alterum magis alterum, minus eſt et minori ſemper in poſteriori parte proponitur non ſolum in prioꝛi parte ponitur vt non ſolum'vulneraueꝛit pa trem ſed etiam interfecit.dicenduꝫ per neduꝫ patrem interfecit nedum vulneraꝛit. Et quando negatiuum cum his iũgitur recipꝛoca fiet cõſtructio et cũ maius prece det nõ ſolum cẽ.et minus ſequetur vt non ſolum non.

¶ Quãprimũ ligniſicat celeriter ꝫ poſtulat vnũ verbum:cũprimũ vbi primũ et vt primum anglice(as ſooneas)duo verba poſtulant.

¶ Modo ſumitur pro aliqñ pro ſolũmodo et pro iam nunc.

Coniunctio eſt pars orationis indeclinabilis dictiones vel ſententias annectens.

¶ Coniunctio dicitur a coniungendo quia vel dictiones vel ſententias ſimul coniungit.

¶ Coniunctioni accidunt tres poteſtas:figura et ordo.

¶ Poteſtas coniunctionis eſt qualitas que eius ligniſicationem officiumq; in ora tione oſtendit.

¶ Poteſtas cõiũctionis in decem et octo'partes diuiſa eſt vt infra patebit.

¶ Copulatiua eſt que ſenſus et verba cõiungit vt dilectus et ſapiens fuit cicero.

¶ Copulatiue cõiunctiones ſunt iſte et que atq; at ac aſt quoq;

Diſiunctiua eſt que quãuis dictiones coniũgat ſenſum tñ diſiungit alterum affir mans alterum vero negans vt tu es doctus vel indoctus.

¶ Diſiunctiue'coniunctiones ſunt iſte aut'ue'vel ne nec an neq; ſeu ſiue. Hoc aũt i tres partes diuiditur in ſubdiſiunctiuã dubitatiuã et interrogatiuam.

¶ Subdiſiunctiua eſt que licet vocem habeat diſiunctiue'vtrũq; tñ eſſe ligniſicat. vel ſimul vt alexander ſiue paris vel diſcrete vt tota die legit vel ſcribit.

¶ Dubitatiua eſt que cum nota diſiunctionis,dubitationem ligniſicat vt aut pro deſt aut non.

¶ Interrogatiua'eſt que cũ nota diſiunctionis dubitationẽ cũ interogatiõe ligni

ficat. Virgilius. Eloquar an silleam.

¶ Interrogatiue coniunctiones sunt iste an ne nec̃ ne nonne.

¶ Expletiua que et cõpletiua dicitur est que ornatus causa vel metri nulla significationis necessitate ponitur vt enim ero dane.

¶ Expletiue vel explectiue coniũctiones sunt iste quidem equidem vero aũt quoq; nimirũ profecto. Hec aũt in duas ptes diuiditur in approbatiuã & distributiuam

¶ Approbatiua est que rem approbat vel affirmat: vt equidem merui.

¶ Distributiua est que diuersis distribuit: vt ego lego tu vero dormis.

¶ Electiua est que ex diuersis propositis aliquid elegi ostendit: vt dines volo esse magis q̃ pauper.

¶ Electiue coniunctiones sunt iste: q̃ ac et atq; quando sumuntur pro q̃.

¶ Aduersatiua est que aduersum cõuenienti significat vt q̃uis neges peccatũ cõstat

¶ Aduersatiue coniunctiones sunt iste. sed / tamen / q̃q̃ / q̃uis / etsi / tametsi / etiãsi / at / verum et ceterum quando pro sed ponuntur.

¶ Abnegatiua vel excepta est que rem aliqua causa impeditam fieri nõ posse ostendit: vt nisi adesses nihil comederem.

¶ Abnegatiue vel exceptiue cõiũctiones sunt iste. ni / nisi / qm̃ / alioquin / preterq̃.

¶ Diminutiua est que diminutionẽ significat. vt si nõ potes legere scribe.

¶ Diminutiue coniunctiones sunt iste. saltem / ne nec / at aut & vel pro saltem

¶ Causalis ẽ que causam vel ordinẽ rei precedentis ad sequentem ligat.

Causalis cõiũctiones sunt iste. quapropter / qm̃ / quippe / eni / eteni / nã / nãq; / q̃ quidem / liquidẽ / quatenus / vt / quot / ne / nen / neue / si quum / & q̃ sumpta p quia

Hec autẽ in quattuor partes diuiditur. in continuatiuã / subcontinuatiuã / adiũctiuam et effectiuam.

Continuatiua que et conditionalis dicitur est que continuationem cum dubitatione (iuncta indicatiuo) ostendit. vt si fortis fuit. nõ ex ligno & lapide fidele constat. Hec tamen potest reduci ad subcõtinuatiuam.

Collectiua rationalis vel illatiua est que ex premisso sermone rationem ostendit vt tu es homo ergo mortalis.

Collatiue rationales vel illatiue coniunctiones sunt iste. ergo / ideo / igitur / itaq; / proin / proinde / quocirca / propterea / itcirco.

Q̃q; cadẽ cõiũctio p varia sua significatiõe modo illi⁹ modo alteri⁹ est ptãtis.

Figure cõiũctionũ sũt due. Simplex. vt at / sed / eni spolita vt atq; / sedeni / eniuero

Ordo coniunctionem est qualitas que demonstrat que preponi que ve subiungi coniunctio debeat.

Ordo coniunctionis est triplex. Prepositiuus / subiunctiuus. et communis.

Prepositiuus ordo est in quo coniunctiones precedũt ea que cõiungũt.

Cõiunctiones ordinis prepositiui sunt iste. at / ac / aũt / sed / atq; / aut / vt / ne / neq; ceterũ cuiuero / verũ / si / quin quatinus / sin / seu / siue / ni / nisi / et nam.

Subiunctiuus ordo est i quo postponitur cõiunctiões eis que cõiungũt.

Cõiũctiões ordinis subiũctiui sunt iste. que / ve / ne / aũt / q̃dẽ / q̃q; / verũ. et enim.

Cõmunis ordo est i quo nũc preponitur nũc postponitur cõiunctio.

Coniũctiones ordinis communis sunt relique omnes.

Et ponit quiq; modis. Primo modo copulatiue. vt homo & aial. Secũdo ornat⁹ causa ponit. & vt prudẽs & fortis fuit celar. Tertio diliũctiue. vt legere & nõ intelligere ẽ negligere. Quarto successiue. vt bibit & comedit. Itẽ Jelus ledebat lup pullum et lup asinũ. i. aliq̃ lup pullũ & aliq̃ lup asinũ. Quito expositiue p id est. Ouidius Hanc deus et melior natura diremit. i. melior natura. ¶ Itẽ multifariã multisq; modisq; p id est ponit. & est figura Eperegesis q̃ dictio vel oratio sequẽs ex-

ponit precedentem. vnde Ebrardus est eperegelis exponēs dicta prīora.

¶ Cōiunctio copulatiua tribus modis dicopulat. Primo modo qñ dictiōes copulā claudētes eādē cōstruēdi ratione nō habēt. vt hic liber est meus ⁊ fratris mei. Cicero erat eloquēs et magni igenii. Secūdo qñ sequitur dictionē varios casus exigentem. vt tu es dignus laudis et premio. Tertio qñ mediat iter duo noia lo cozū diuersi numeri aut declinationis. vt Cicero fuit rome et athenis. et

Ordinis et medii: semperq; est postpositiui
Enclitice voces q; pro et/ne pro an/ veq; pro vel
Scribi et proferri cum vocibus immediate
Preiunctis debent. simul vltima syllaba vocis
Que preit is a tui debent ipseq; grauari

¶ Et et q; hoc interstunt penes ordiné. Nam ⁊ interponitur: q; vero postponit cuz sit vox enclitica et facit syllabam precedentem acui et seipsam grauari. et q;

¶ Coniunctiones enclitice sunt tres: q; pro et/ne pro an/ve pro vel: ⁊ ponunt immediate cū dictiōibus precedētibus tāq; syllabice adiectiones. vt tuq;/tunc/tuue.

Ac simul atq; notat quā. post secus ac alioꝛsum
Post aliter. medios q; gradus generis quoq; neuiri

¶ Ac ⁊ atq; quando ponuntur post aliter alioꝛsum vel secus. accipiuntur pro q̄. vt aliter est ac dicis. Virgilius. Haud secus ac iussi faciūt. ⁊epe post comparatiuos gradus neutrius generis. ac atq;

Dic vel pro quāuis etiam saltem quoq; siue

¶ Vel sumitur pro etiam/pro saltem/pro siue. et quāuis. vel

Ne signat valde/ vel certe/ non/ simul vt non
Cum signat nunquid/ vox est enclitica semper

¶ Ne ponitur pro certe. Terentius Ne ille haud mecum sentit. Pro non quando iungitur imperatiuo modo. vt ne pete fiemates pacis dissoluere leges. Pro vt non. vel q non. vt oro ne facias. Qñq; interrogatiue ponitur pro an. ⁊ tunc semper post ponitur enclitice. vt tune ille es eneas. et est imperatiuus huius verbi neo/es. Ponitur etiā pro valde. Terentius. Faciunt ne intelligendo vt nichil intelligant. hoc valde et curiose intelligendo. ne

¶ Ne dubitatiue siue interrogatiue ponit cū nec precedēte. vt sic factā ne nec ignoro. Pro an non. sed an superuacue tunc additur. sic ignoro an factā nec ne.

Nec neq; quā gemine verbum plurale reposcunt

¶ Nec ⁊ neq; cū duobus suppositis singularibus geminate verbū exigūt plurale. Terētius in adelphis. Nec si neq; ego neq; ferim⁹ non sinit egestas facere nos. nec ⁊ neq;

¶ An interrogatiue frequenter ponitur. quandoq; tamen dubitatiue. vt dubito an viuat mortuus sit.

Quā significat quantum gradui iunctum positiuo
Atq; superlato valde/ in quando sequantur
Hec possum valeo queo tunc quantū quia signat.

¶ Quā iunctum positiuis quātum significat. Qñ aūt iūgitur superlatiuis idē est quod valde. nisi sequatur aliquod istoꝛ verboꝛum possum valeo aut queo. q; tunc q̄ significat quantū. vt q̄ breuissime potero sententiam retexi. quam

Quin et iam signat/ qui non/ cur non/ simul et non

¶ Quin trifariam accipit. Primo pro quinetiā sine atq; etiā idq; fere cū indicatiuo Secundo pro vt non vel qui non seu quo min⁹. id cū subiūctiuo. Tertio pro cur nō id autem interrogatiue et cum indicatiuo. quin

Si pro vtinam sumas pro non sic pro quia quãuis
Finito seruit si certum quando notabit
Incertum signans coniunctiuum sibi poscit
Si prius exposcit: sui posteriusq locari

§. ¶ Si sumitur p nõ/p qr/p q̃uis:z p vtinã. Si qñ ponitur dubitatiue ꝯiũctiuo seruit quando vero non indicatiuo. Si z sin hoc interiunt. Si prioꝛi oꝛationi iungi tur ꝟa autem posterioꝛi.
Si quidem.i.si certe:si quiquẽ. id est quia.

Et si tam(q)etsi q̃q̃ q̃uis licet vsu
Distant/illa modo primo tria iunge prioꝛa
Principio et libri sententie epistolii ve
Postposita interdum a nihilo pendere reperta
Postponit semper duo posterioꝛa reposcunt
Et coniunctiuum raroq modum sibi primum

quãq̃ erſi ¶ Quãq̃/etsi/tãetsi:prime clausule semp iungi postulãt:et vt plurimũ Idicatiuo seruunt:licet z q̃uis primos refugiũt clausulas:indicatiuoq rarissime seruint.

Diiunctiua secat sensus:iungit quoq voces

¶ Coniunctiones diiunctiue voces iungunt:sententias vero diiungunt.

sen ¶ Poꝛro significat quidem/significat postea.z tunc aduerbialeit.

Seu pro vel petit s.pro sicut scribit o per c.

¶ Seu scriptũ vel significat/seu c scriptũ sicut et aduerbiũ similitudis est.

¶ Neu z neue significãt vt non. Virgilius. neu populum antiqua sub religiõe tue ri. Ouidius neue operis famam posset delere vetusti.

¶ Ceteram et verum nomina coniunctionaliter posita sunt pro sed : vteruz nomẽ pro coniunctione interrogatiua etiam ponitur.

¶ Ita aduerbium affirmãdi est.z aduerbiũ similitudinis.z ꝯiunctio rationalis.

Quippe relatiuo:qui pulcre regitur et quum

quippe ¶ Quippe eleganter iungitur huic relatiuo qui que quod.et huic aduerbio quũ. vt quippe qui/quippe quum.

Ni nisi preterq̃ similes connectere casus
Alloleant:preter quartum semper sibi poscit

nisi preterq̃ ꝯ ¶ Nisi preterq̃ et preter hoc interiunt.nisi z preterq̃ copulat casus preter vero ac cusatiuum postulat..

PRepositio est pars oꝛationis ideclinabilis que aliis partibus oꝛationis in appositione vel in compositione ferme preponitur
Prepositio ꝺr a preponendo.q ceteris partibus oꝛationis suum est pre ponι:preter tenus que nunq̃ in appositione nec in cõpositione ꝓpposita inuenitur.
¶ Prepositioni accidunt tria. Regimen/casus/figura et oꝛdo.
¶ Regimen casus est prepositionis natura que in appositione vel in compositione casibus deseruit. Iste tamen prepositiones inseparabiles:am/di/dis/re/le/con. ſi de excipiuntur.
Regimen prepositionis est triplex. Nam prepositionum alie solũ accusatiuuz / alie solum ablatiuum/alie nunc accusatiuum nunc ablatiuum regunt.
¶ Prepositiones que solum accũ regũt sunt vsque.ad apud/ante/aduersum/aduersus/cis/citra citrã circa/contra/erga/extra/infra/inter/intra/iuxta/ob/pone/per/prope/propter/ſcõm/post/trans/vltra/supra/preter/circiter/vlq/versus

lenus/penes/pridie.et postridie.

¶ Prepositiones que solum ablatiuū regūt sunt iste/a ab/abs/cum/coram/clā/de/e/ex/pro/pre/palam/sine/absq;/tenus.

¶ Prepositiones que nunc accusatiuum nunc ablatiuum regunt sunt iste.sub,/super et subter.

¶ In sub/super.et subter quando iunguntur verbis aut participiis significantibus motum ad locum accusatiuis.quando vero aliis ablatiuis iunguntur.

¶ Super cum contignatione plerūq; vult actiū aliter ablatiuum.

¶ Prepositiōes alie sunt semp separabiles/alie semp inseparabiles/alie vero cōes.

Prepositiōes semp separabiles sunt iste.apō/penes/sēcū/absq;.sine cū quibusdā aliis.

Prepositiones semper inseparabiles sunt iste.an/di/dis/re/se/con.

Relique nunc separabiles nunc inseparabiles inueniuntur.

¶ Figure prepositiōis est duplex.Simplex vt is.Compolita vt idem.

¶ Ordo prepositionis est qualitas que demōstrat que preponi que vel supponi. prepositio debeat.

¶ Ordo prepositionis est triplex.Prepositiuus, subiunctiuus,& communis.

Prepositiuus ordo est in quo prepositio suo casuali preponitur.

¶ Subiunctiuus ordo est in quo prepositio suo casuali postponitur.

¶ Cōmunis ordo est in quo prepositio nūc preponitur nūc postponitur

Ordinis subiunctiui sunt iste.versus/vsq;/tenus/crēm absq;/sine. cum quibusdā aliis.Cum ordinis est communis.Cetere vero(nisi contra acciderit aliquando licētia poetica(sunt ordinis prepositiui.

¶ Cum postponitur ablatiuis istoꝝ pronominum. Me/te/se/nobis, et vobis.et ablatiuo huius relatiui qui que quod.

¶ Quā vim habent prepositio i compositiōe.aut complet.vt preclarus. aut mutat vt pius/impius.aut minuit significatū.vt tristis/subtristis.aliqñ tamen posita prepositione in compositione pro simplici ponitur.

¶ Si due prepositiones casualem precedant posterioꝝ casum reget. vt veni de vltra mare/de post fatantes accepit eum.

Postpositum sexto iungas tenus & genitiuo (Perottus)
Qui rerū est geminū sic singulariq; carenti.

¶ Tempus cum ablatiuo;constituitur.vt in illo Virgiliano. Summo ten⁹ attigit et cum genitiuo plurali qui est rerum geminum. Virgilius.et cruris tenus a, mente palearca pendent.Vel nominū carentiū singulari numero. vt Athenarum ten⁹ Quidam tamen dicunt illum genitiuum poni loco ablatiui more grecorum qui carent ablatiuo.

¶ Ten⁹ sign vsq; ad.vt collo tenus.i.vsq; ad collū/aurium.i.vsq; an aures.Vere prepositiones & aduerbia hoc iterfunt/Vere prepositiones sunt ille que calib⁹ seruiunt.et sine illis in appositione.i.extra ꝓpositionē congrue poni non pūt.vt ad de

¶ Aduerbia casualia sūt q̄ etiā calib⁹ more prepositionū seruiūt et sine calibus posita aduerbia sūt.vt pone subit cōiunx eoram data copia landi.

Ad significat iuxta contra pro preter apudq;
Circiter et propter post valde et comparat vsq;

Ad sumit pro iuxta.vt habitat ad flumina.hoc est iuxta flumina. Pro aduersum.vt ad id aduersor.Pro contra.vt ad hostes pugnat.i.contra hostes.Pro circiter.vt ad tria millia.i.circiter tria milia.Pro propter.vt ad quid venisti.i.propter quid. Pro p.vt ad tempus.i.p tpe.Pro valde.vt ad in admiror.Et pro i comparatione.vt nichil est ad fratrē.id est i compositione fratris.

Signat apud iunctum personis cum inq; aliquando
In signat iunctum cum nobis locorum.

¶ Apud aliquādo sumitur pro in/& pro cum.Pro in qñ iungitur nominib⁹ locoꝝ

vt apud horū.i.in foro. Pro cū qñ personis iungit.ur.vt apud magistrum.i.cum magistro.Et nonnunq̄ iunct ū cū personis significat in.vt apud terentiū. p i terentio.

Ante locum tempus personam significanti
Pre iungas:sed persone tantummodo coram
Pre signat propter neconn quandoq̄ preesse
Omnibus adde palam/iungas genus in reliquisq̄
Aduerbi in morem:p ne interdum sine casu.

ān coram pre palam

¶ Ante coram pre et palam hoc interlunt.ante preponitur noibus significantibus locū tempus aut personā.coram vero tātū personis.pre aliqñ notat causā vt pre dolore.i.ppter dol.ré.aliqñ precminctiā vt pre ceteris pre aliis. palā vero signo vniuersali preponitur vt palā oibus et aliqñ profertur sine atiqua causali vt dic palā.

Cis fluuii aut montis propriis dato:citra aliisq̄
Inter dum ponas ornate pro siue citra

cis & citra

¶ Cis et citra hoc interlunt.cis semper iūgitur noibus propriis fluuiorum aut mōtium.citra vero aliis.

Nominibus iūgas aut tēporis aut numerorum
Circiter/est aliis circū circa ve quibuslibet

circiter circū

¶ Circiter circum et circa hoc interlunt.Circiter iūgitur nominibus numerorū aut temporis.circum et circa vero aliis.

Circa

M perdit circum vocales quando sequatur
Consona quum sequitur circū tunc m retinebit
M mutat in n quotiens sequitur c d q t

¶ Circum quādo cōponitur cum dictione incipiente a vocali m abiicitur vt circuco. circuamictus circum circumornatus.si vero cum dictione incipiēte a cōsonante cōponatur m manet integrū nisi c d q vel t sequatur tunc m mutatur in n.

Aduersum aduersus contra erga m dimidit vsus
Erga sume bonam in partem/contraq̄ malam.sed
Aduersum aduersus simul in sumas m vtrāq̄

aduersum

¶ Aduersum aduersus contra erga et in.idem significant vsu tñ sic differūt.Erga ens semper i bonā partem sumitur. Contra in malam partem. Aduersus aduersum et in tam in bonam partem q̄ in malam sumi possunt.

extra

¶ Extra ponitur aliquando pro preter. Terentius in phormione coq̄ cognatus extra vnam ancillulam quilibet aderat extra.i.preter.

Ob signat propter quū sumitur appositiue
Sed signat contra vel circum in cōpositura
Et veteres legimus pro ad posuisse vt obire

ob

¶ Ob in appositione significat propter. Virg. cuius ob auspicia ita nū more q̄ ministros in compositione vero contra vel circū significat vt obambulo accurrere.

Per signat valde quotiens cū nomine iunctum est
Signat cum verbo iunctū vel participante
Ad finem sine in toto producere quicq̄
Appositum propter signat sic per mediumq̄

per

¶ Per in apposition ictum cū nobis significat idem quod valde. cum verbis aut

participijs finire significat ꝛ interdum ꝑ ꝓpter sumitur vt apud Terẽtium. neq; per etatẽ tñ potuerat et per aliquãdo sumitur ꝓuatiue vt pertidus

Nunc post nũc iuxta nũc ꝓ notat inq; secundũ

¶ Secundũ multa significat. primo significat post vt secundũ platonẽ loquor. secũdum pythagoꝛem disputo. aliquãdo significat iuxta. Virg. Dulcib⁹ ille quidem ille cebꝛis et plena secundũ flãmam accepit vulnus secundum aurem. i. iuxta aurem. sumitur etiam qñq; ꝓ ꝓ vt secundum te littem do. secundum me iudica. i. ꝑ me te. secũm ꝓ in etiã ponit. Cicero sedm quietem visus est repente. i. quiete. secundum

Trans in cõpositis perdit nichil: his nisi demptis

Trano traiicio trabea et traducere trado

¶ Trans in cõpositiõe manet integrũ quicq; dictionibus exceptis trano as traiicio tis. trado as traduco cis et hec trabea. i. vestis regalis de trãs et beo as.

Pꝛeter compositum verbo iuxta notat: atq;

Casibus appositum signat nisi vel sine contra

¶ Pꝛeter cõpositũ significat iuxta vt pꝛeterfluit. pꝛeter et lineꝛ et qñq; contra significant Terentius. vt pꝛeter ciuium moꝛẽ atq; legẽ et sui voluntatem patris tamen hanc habere studeat cura cummo pꝛobo. preter

Pꝛo signat ꝓpter simul ī iuxta atq; secundũ

¶ Pꝛo sumitur pꝛo in vt sedens pꝛo tribunali. i. in tribunali. ꝑ ꝓpter vt pꝛo pꝛecibus pꝛo iuxta vel secundum vt pꝛo viribus pꝛo valde vt in pꝛomeꝛioꝛ pro

Pꝛeq; notat ꝓpter ꝓ ꝛe comparat et notat ante

¶ Pꝛe aliq̃n sumit ꝑ valde ãglice (out taken) vt pꝛe diues (out taken ryche) ꝛ interdũ ꝑ ante vt pꝛe ceteris amaui. i. ãte alios. Mq̃n vero ꝑ i cꝛparatiõe. Terẽtius. hic illum pꝛe me contempsi. i. i comparatiõe ad me. interdum pꝛo ob vel ꝓpter vt non possum dormire pꝛe doloꝛe dentium. i. ob. vel ꝓpter doloꝛem dẽtium. pre

Nominibus ꝓꝓꝛijs iunctum postponitur vsq;

Appellatiuis iunctum pꝛeponitur vsq;

¶ Vsq; iũctũ noib⁹ appellatiuis ꝓponit casuali. vt vsq; ad mõasterium vsq; aũt iũctũ noib⁹ ciuitatũ vl̃ vꝛbiũ ꝛ postpõit casuali vt Lõdoniã vsq; (vp to lon) couẽtriã vsq. vsq

Appositum notat inluper contra vsq; ad et intra

Pꝛo erga cõpositum non valde intra ad quoq; contra

In sumitur pꝛo valde vt apud Terentium incuruus. i. valde curuus. pꝛo nõ aut ꝓuatiue vt iniustus. i. non iustus imꝓudens. i. non ꝓudens. pꝛo inter vt medioq; in nullibus ardet. i. inter millia. pꝛo contra vt in hostes. i. contra hostes. pꝛo ad vt in os dicam. i. ad os. pꝛo ꝓ vt in monumentũ dedi. i. ꝓ monumento. ꝛ aliquando ꝛignificat ad locum in loco ad ꝑsonam et ī ꝑsona. in

Sub notat ante supꝛa ꝓpe in necnõ ꝑ ad intra

Compositumq; super nunc aufert diminuit nunc

Sub sumitur pꝛo supꝛa vt ter flumina subiecta relixit. pꝛo intra vt subiecit cauꝛam. pꝛo ꝓpe vt deinde sub ipso ecce volat. pꝛo in vt sub ingenti templo. pꝛo ante vt sub luce. pꝛo ꝑ vt sub noctem cura reculat aliquãdo significat ad locum vi poꝛteq; sub ipsos. aliquãdo ī loco vt sub luce maligna. et ī compositione modo localem vim retinet vt subduco. modo diminutiuam vt subꝛideo. Sub

Jsta super signat de valde de super atq;

Jn super atq; supꝛa superest ꝓ significat et vltra

¶ Super sumit pro de vt multa super priamo cogitans. pro pro vt nil super impe-rio moneor. pro insuper vt ecce super mesis magna diomedis ab vbe. pro desuper vt super vallo prospectās troes. pro superet vt neq enim fuga super vlla pericli es pro vltra vt super garamātas et idos bibi latis superq.

Ex ab e simul a de sensu non variatur
Sed varie iungantur enim cunc dicimus ab cum
Dictio que sequitur quando incipit l r s aut i
Abs cunc dicatur t q liquando sequatur
Prepones aliis exeq sonantibus a de

¶ Am significat circū vt amplector. i. circūplector.

Di significationem habet separatūā et iungitur dictionibus a consonantibus incipientibus preter c p s t vel i consonantem.

¶ Dis significationem habet separatiuā vt dispono discedo et iungitur dictionib⁹ a c p s t. vel i consonante incipientibus vt discedo dispono dissentio distropho dirigo. l. vero sequente mutatur in eam vi differo.

¶ Re significat retro a quo per apocapen videtur factum vt respicio.

¶ Se significationē habet separatiuā vt seduco et abnegatiuā vt securus. i. sine cura

¶ Con significat simul vt compono compareo.

Interiectio est pars orationis indeclinabilis interiecta aliis partibus orationis ad exprimendos animi affectus.

¶ Interiectio dicitur ab interiacendo q⁹ aliis orationis partib⁹ ē interiecta

¶ Interiectioni accidit vnū potestas vel significatio.

¶ Potestas vel significatio interiectionis est qualitas que mētis passionē ostendit

¶ Potestas seu significationes interiectionū sunt varie alie sunt gaudentis q animi leticiam significāt vt euax euge ha ha he. Alie dolentis que luctum vel dolorem significāt vt heu eheu. Alie timentis que pauorem vel timiditatem significant at at Alie admirantis que animi admirationem significant vt pape. Alie deridentis que derisum significant vt hui. Alie indignātis. i. irascentis que animi indignationem seu iram significāt vt vah. Alie exclamātis que affectum animi ad exclamationes significat vt oh echo. Alie execrātis que execrationē significāt vt veh malū mālo malo

¶ Quia eadē vox interiectiōis varios affectus significare potest sub variis specieb⁹ interiectiōis inuenitur vt ah gaudētis dolētis et timētis interiectio esse potest.

¶ Multe partes orationis interiectiue poni solent nomē per se vt malum hauendum nomē cū prepositiōe vt prohnephas prohpudor pronomē cum adiectiuo vt me miserum. aliquādo integra oratio nō solum latina sed etiam vernacula vt proh deum atq hominum fidem. A iheſu mercy a good lorde. et.

¶ Explicit Libellus octo partiū Roberti whittintoni lichefeldiensis Artiū magistri Londini īpressus per me Juliani notary commorāte circa templū Sctī pauli sub īterlignio sctī Marci. Anno dñi. M.cccc.xvi.xvii. mēsis augusti.